

Kausimuutto ja pendelöinti matkailualalla Lapissa ja Koillismaalla

Merja Paksuniemi & Elli Heikkilä

SIIRTOLAISUUS-
INSTITUUTTI

Kausimuutto ja pendelöinti
matkailualalla Lapissa
ja Koillismaalla

**Kausimuutto ja pendelöinti
matkailualalla Lapissa
ja Koillismaalla**

Merja Paksuniemi & Elli Heikkilä

Julkaisuja 46, 2022
Siirtolaisuusinstituutti
www.siirtolaisuusinstituutti.fi

Copyright © 2022: Siirtolaisuusinstituutti & tekijät

Tämä teos on lisensoitu *Creative Commons*
Nimeä 4.0 Kansainvälinen -käyttöluvalla.
Tarkastele käyttö lupaa osoitteessa
<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Kansikuva: Henrik Lobbass, Adobe Stock

ISBN 978-952-7399-27-9 (nid.)
ISBN 978-952-7399-28-6 (pdf)
ISSN 2343-3507 (painettu)
ISSN 2343-3515 (verkkójulkaisu)

Painosalama Oy, Turku 2022

Sisällys

Esipuhe.....	7
1. Johdanto	9
2. Tutkimuksen tarkoitus, aineisto ja menetelmät.....	11
3. Teoreettiset käsitteet ja lähtökohdat.....	13
4. Kausimuutto ja pendelöinti työmarkkinoiden tasaajana.....	17
5. Pendelöinti Suomessa ja erityisesti Lapissa ja Koillismaalla.....	21
6. Kausityö.....	33
7. Lappi ja Koillismaa matkailukohteina	35
8. COVID-19-pandemia ja sen vaikutukset matkailualaan	41
9. Lapin ja Koillismaan kausimuutto ja pendelöinti matkailualalla.....	45
10. Matkailu virkoamassa ja tarve kausityövoimalle lisäänty.....	57
Kirjallisuus.....	59
Liitteet.....	65

Esipuhe

Työvoiman saatavuus ja sen rekrytointi matkailualan sesonkiluonteiseen työhön on ollut paljon esillä julkisuudessa. Tällöin on puhuttu osaavan työvoiman puutteesta: työntekijöitä on ollut vaikea saada tarpeeksi sesonkiajoiksi töihin. Tilannetta ei ole helpottanut matkailijamäärien jatkuva kasvu, vaan päinvastoin osaavan työvoiman tarve on entisestään lisääntynyt. Kausimuutto ja pendelöinti ovat eräs ratkaisu helpottamaan kausiluonteisen työvoiman saatavuutta, kun oman kunnan alueelta ei löydy tarvittavaa työvoimaa tarpeeksi.

Käsillä olevassa tutkimuksessa tarkastellaan kausimuuton ja pendelöinnin merkitystä matkailualalla ja erityistarkastelussa ovat Pohjois-Suomen matkailualueet Lappi ja Koillismaa. Näiden alueiden matkailualan yrittäjiltä on tiedusteltu, mikä rooli kausimuutolla ja pendelöinnillä on turvaamaan sesonkiluonteisen työvoiman saatavuutta. Tällöin on kartoitettu, mistä kaikkialta Suomesta ja ulkomailta he tätä työvoimaa saavat ja minkä ammatin edustajista on eniten pulaa. Lisäksi on tarkasteltu, miten yrittäjien mielestä oma kunta voisi avustaa yrityksiä lisäämään joustavaa työvoimaa, ts. kausimuuttajia ja pendelöijiiä kasvavalle matkailualalle.

Tutkimuksessa on tehty erikseen myös kysely Lapin ja Koillismaan kaupungin- ja kunnanjohtajille. Tällöin on kartoitettu heidän näkemyksiään kuntansa matkailualasta sekä kausimuuton ja pendelöinnin merkityksestä työvoiman saatavuuden turvaamiseksi. Tutkimuksen käynnistyttyä vuoden 2020 alussa Suomeen levisi keväällä COVID-19-pandemia, jonka vaikutuksia Lapin ja Koillismaan matkailualalle myös valotetaan tässä tutkimuksessa.

Tutkimuksen rahoittajana vuoden 2020 osalta on ollut Liikesivistysrahasto, jolle haluan esittää parhaimmat kiitokset, samoin kuin KT, erikoistutkija Merja Paksuniemelle erinomaisesta tutkimusyhteistyöstä Siirtolaisuusinstituutin ja Lapin yliopiston yhteistyöhankkeessa. Parhaimmat kiitokset myös Siirtolaisuusinstituutin toimitusjohtaja Saara Pellanderille ja vastaava tutkija Marja Tiilikaiselle käsikirjoituksen kommentoinnista ja tutkija Toni Ahvenaiselle julkaisun taidosta. Osoitan kiitokset myös KT Minna Körkölle sekä korkeakouluharjoittelijoille

Veera Juntuselle ja Henri Harjulle. Kiitokset myös kaikille tutkimukseen osallistuneille sekä kaikille niille henkilöille ja tahoille, jotka ovat edesauttaneet omalta osaltaan tutkimuksen eteenpäin viemisen.

Turussa 31. 8. 2022

Elli Heikkilä

Tutkimusjohtaja

Siirtolaisuusinstituutti

1. Johdanto

Työmarkkinoiden toimivuuden ongelmat näkyvät rekrytointiongelmina ja työvoiman saatavuusongelmina. Lapin ja Koillismaan matkailun kasvun varjopuolena on pula osaavasta työvoimasta, joka korostuu etenkin sesonkiluontoisilla aloilla: työntekijöitä voi olla hankala saada tarpeeksi pelkästään sesonkiajoiksi töihin. Lisähaasteena on asuntopula. Matkailuyrittäjät ovat lähteneet ratkaisemaan työvoimapulasta johtuvaa ongelmaa ulkomaisen työvoiman rekrytoimisella (Pohjola 2018). Rekrytointipalvelu, niin sanottu Rekryjelppi, on Lapin TE-palveluiden ilmainen yrityspalvelu, johon ovat oikeutettuja kaikki Lapin alueen matkailuyritykset tai matkailuun olennaisesti liittyvät palvelut. Palvelulla tuetaan yritysten työnantajamarkkinointia ja työtehtävien kuvaamista niin perinteisissä työnhakukanavissa kuin sosiaalisen median kanavissa (Elinkeino-, liikenne ja ympäristökeskus 2018). *Work in Lapland* oli Euroopan laajuinen, ilmainen verkossa toteutettu rekrytointitapahtuma, joka tavoitti kymmeniä yrityksiä, joissa oli avoinna lähes 500 työpaikkaa. Noin 2 000 työnhakijaa osallistui tapahtumaan ja tapahtumapäivään mennessä yritykset saivat yli 1 800 työhakemusta eri puolilta Eurooppaa ja Aasiaa (Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus 2018; Siivikko 2017).

Yritysten kansainvälinen yhteistyö, suuntautuminen kansainvälisille markkinoille ja matkailun uudet kasvavat asiakasryhmät edellyttävät rekrytoitavalta henkilöstöltä yhä laajempaa kieli- ja kulttuuriosaamista, markkinointi- ja myyntitaitoja sekä kansainvälisten verkostojen tuntemista (Lapin luotsi 2018). Matkailun kehittäminen nostettiin yhdeksi edellisen hallituksen kärkihankkeista. Näin halutaan varmistaa matkailun kasvuvauhdin jatkuminen. Tavoitteena on panostaa myös osaavan työvoimapulan ratkaisemiseen (Työ- ja elinkeinoministeriö 2017). Myös nykyisessä hallitusohjelmassa on tavoitteena käynnistää kansallinen matkailun ohjelmakokonaisuus, jonka avulla jatketaan matkailualan kestävästä kasvusta ja tuetaan matkailuyrittäjyyden lisääntymistä (Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 2019).

Työvoimasta ja sen saatavuudesta on voimakas kilpailu alueiden ja maiden välillä. Matkailualalla se on erityisen haastava, kun kyseessä on sesongista johtuva kausityö. Kuinka kauan Suomi saa ns. joustavaa työvoimaa osavuositaiseen työhön? Ketkä ovat tällaista työvoimaa ja mistä heitä saadaan Lapin ja Koillismaan työmarkkinoille? Mitkä ovat yritysten kokemukset osavuositaisesta työvoimasta, ja tulevaisuuden näkymät rekrytointiprosessiin ja sen kehittämiseen?

Kausiluontoisille aloille, kuten matkailulle, yhteistä on se, että joitakin töitä on tarjolla vain osaksi vuotta tai selvästi runsaammin tiettyyn aikaan vuodesta, jolloin puhutaan sesongeista (*high season*). Töiden sesonkiluonteisuus aiheuttaa taloudellisia haasteita työntekijöille, mutta myös työnantajille. Henkilöstön vaihtuvuus ja toistuva uusien työntekijöiden rekrytointi ja perehdyttäminen vievät yritysten voimavaroja. Tämän johdosta yrityksille olisi edullista, että samat kausityöntekijät tulisivat töihin useammin kuin vain yhden sesongin ajaksi (Ball 1988; Kinnunen 2017; Heikkilä 2020). Matalan kysynnän aikana (*low season*) matkailuala käy ”tyhjäkäynnillä”, kun resurssit ja muut toiminnanmuodot ovat vähäisessä käytössä (Morse & Smith 2015).

2. Tutkimuksen tarkoitus, aineisto ja menetelmät

Tutkimuksen tarkoituksena on ollut analysoida Lapin ja Koillismaan matkailualan työn ja työvoiman kohtaantoa kausimuuton ja pendelöinnin näkökulmasta. Aluksi on tehty tilastoaineiston avulla nykytilan kartoitus pendelöinnin laajuudesta matkailualalla, sen erityispiirteistä ja maantieteellisistä painotuksista Suomessa ja erityisesti Lapissa ja Koillismaalla. Koillismaahan kuuluvat Pohjois-Pohjanmaalta Kuusamo ja Taivalkoski.

Sen jälkeen on tutkittu tapaustutkimuksena Lapin ja Koillismaan matkailun toimialaa ja liikkuvaa, ts. kausimuuttavaa ja pendelöivää työvoimaa vuoden 2019 osalta. Millaisia seurauksia kasvavalla työvoiman kysynnällä on työllistävälle matkailualalle, kausimuuton ja pendelöinnin kohteena olevan kunnan palvelujärjestelmälle ja asumisen järjestämiselle? Lisäksi on tarkasteltu, miten kunta voisi avustaa yrityksiä lisäämään joustavaa työvoimaa, ts. kausimuuttajia ja pendelöijiiä kasvavalle matkailualalle. Myös COVID-19-pandemian vaikutuksia Lapin ja Koillismaan matkailualalle valotetaan. Kun tutkimus käynnistyi vuoden 2020 alussa Liikesivistysrahaston apurahalla, näköpiirissä ei ollut maailmanlaajuisia pandemioita. Pandemian vaikutukset alkoivat näkyä jo keväällä 2020. Tutkimuksen valmistuessa (syyskuu 2022) pandemiaa esiintyy edelleen eri maissa, joskin lieventyneenä muunnoksena. Tutkimusaineisto on kerätty Webropol-kyselyllä ja haastatteluilla, joita on kohdennettu matkailualan yrittäjille sekä kaupungin- ja kunnanjohtajille.

Muuttoliikkeet ja liikkuvuus moninaistuvat vuosi vuodelta ja muuttuvat entistä dynaamisemmiksi. Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2019 Suomessa oli 825 109 pendelöijää eli he kävivät oman asuinkuntansa ulkopuolella töissä (Tilastokeskus 2022a). Käsillä olevan hankkeen osalta tutkitaan tästä määrästä erityisesti sitä osaa, joka on matkailualalla. Vertailuaineistona tarkastellaan myös tästä laajempaa kuvaa eli käsitystä pendelöijistä, jolloin on huomioitu kaikki toimialat.

Epäsäännöllisen työn, kuten kausityön, osuus kasvaa työmarkkinoilla, mistä matkailuala on oivallinen esimerkki. Suomen kansantaloudelle ja Suomen ima-

golle laajemmassa merkityksessä on äärimmäisen tärkeää, että meillä on osavaa ja joustavaa työvoimaa tälle koko ajan kasvavalle talouselämän sektorille.

Tutkimusaineisto ja -menetelmät

Tutkimuksen kyselyaineisto hankittiin lähettämällä 121:lle Lapin ja Koillismaan matkailualan yrittäjälle ja 21:lle kaupungin- ja kunnanjohtajalle kyselylomakkeet. Kyselyt lähetettiin ensimmäisen kerran kesäkuussa, toisen kerran syyskuussa ja kolmannen kerran joulukuussa vuonna 2020. Kyselyyn vastasi yhteensä 19 matkailuyritystä ja kolme kaupungin- tai kunnanjohtajaa, joista yksi kaupungin- tai kunnanjohtaja osallistui tutkimukseen puhelinhaastattelun kautta. Lisäksi aineistona käytettiin pendelöinnistä julkisesti saatavilla olevaa ja erikseen ostettua Tilastokeskuksen tilastoaineistoa sekä Finnavian lentoliikenteen tilastoja ja liikennetilastoja. Tutkimusmenetelminä on käytetty perustilastollisia menetelmiä, kuten ristiintaulukointia ja graafisia esitysmuotoja.

3. Teoreettiset käsitteet ja lähtökohdat

Perinteisesti muuttoliikkeen on ajateltu olevan pysyvää, kun yksilö muuttaa maan sisällä alueelta toiselle tai kansainvälisesti maasta toiseen. Muuttoliikkeet ovat moninaistuneet ja saaneet modernissa yhteiskunnassa uusia muotoja. Tämän päivän yhteiskunnassa tilapäismuutto (*temporary migration*) on yhä yleisempi ilmiö: yksilö muuttaa paikasta toiseen vain osaksi vuotta.

Kausimuutto

Kausimuutto on osa tätä ilmiökenttää. Kausimuutolla tarkoitetaan sitä, että ihmisten muutto alueelta toiselle on sidottu tiettyyn vuodenaikaan tai ajankohtaan. Yleisesti tunnettua ovat Espanjan aurinkorannikolle osaksi vuodesta muuttavat suomalaiset eläkeläiset, ns. muuttolinnut (Könnilä 2014) sekä maatalouden kausityöntekijät, kuten kotimaiset ja ulkomaalaiset mansikoiden ja muiden marjojen poimijat. Kausityötä sesonkiluonteisena ilmenee paljon myös matkailualalla, jolloin työntekijät on rekrytoitava aina uudelleen. Kausityön kesto vuodessa vaihtelee suuresti ja puhutaankin joustavasta työvoimasta.

Kausityöntekoon on yksilöillä useita syitä. Kausityöläisyys voi olla työntekijän oma valinta sen hetkiseen elämäntilanteeseen soveltuvana. Kausityötä tehdään niin kauan, kunnes pysyvä työpaikka löytyy. Kausityöläisyys voi olla myös pakon sanelema ratkaisu eikä työntekijän ensisijainen vaihtoehto (Kinnunen 2017). Kausityö voidaan jakaa siten vapaaehtoiseen ja vastentahtoiseen kausityöhön. Kausityö antaa joka tapauksessa arvokasta työkokemusta työmarkkinoilla, huolimatta siitä, että se on luonteeltaan lyhytkestoista. Kausityö voi mahdollistaa myös helpotuksen urbaaniin työttömyyteen. Lisäksi kausityö voi soveltua yhdistettynä muihin perheen sitoumuksiin, rahan ansaitsemiseen johonkin tiettyyn tarkoitukseen tai vapaa-ajan vaatimuksiin. Matkailuun liittyvä työ voi käsittää pääsyyntä erityisiin vapaa-ajanviettomahdollisuuksiin ja miellyttävään ympäristöön, jotka ovat immateriaalisia tuottoja palkan lisäksi (Ball 1988). Matkailun ja muuttoliikkeen välinen raja on myös hämärtyvässä, sillä jotkut matkustavat tu-

risteina, mutta katsastavat samalla mahdollisia muuton kohteita, oli kyse sitten tilapäismuutosta tai pysyvämmästä muutosta (Castles, de Haas & Miller 2014).

Ball (1988) tyypittelee vapaaehtoiset kausityöntekijät matkailualalla. Ensimmäinen on ns. traditionaalinen kausityöntekijöiden ryhmä, joka käsittää henkilöt, jotka siirtyvät työttömyydestä kausityöntekijöiksi. He palaavat työttömyyteen kausityösopimuksen päätyttyä. Tähän traditionaaliseen ryhmään kuuluvat myös ne, jotka eivät ole työttömiä, vaan ovat työmarkkinoiden ulkopuolella, kuten opiskelijat ja eläkeläiset. Toinen ryhmä on ammatillaiset kausityöntekijät. He ovat aktiivisesti kausityössä työmarkkinoilla, ts. vaihtavat työpaikkaa kausityöstä toiseen. Vasten tahtoaan kausityöntekijöihin kuuluvat ensimmäisenä ryhmänä vasta koulutuksesta työmarkkinoille siirtyneet (*immature*) kausityöntekijät. Toisena ryhmänä ovat säännöllisiltä työmarkkinoilta työstä syrjäytyneet. Monet heistä ovat rekisteröityneet työttömiksi ennen kausityön aloittamista. Heidät tyypitellään syrjäytyneiksi kausityöntekijöiksi. Näiden lisäksi voidaan puhua elämäntyylistä, joka motivoi kausimuuttajia matkailualan työntekijöiksi. He yhdistävät vapaa-ajan, turismin, miellyttävän luonnonympäristön ja työmarkkinat (Lundmark 2006; Lundmark, Thulemark & Cassel 2012).

Kiertomuutto

Kausimuuttoon kytkeytyvällä kiertomuutolla (*circulation*) tarkoitetaan edestakaista muuttamista alueiden/maiden välillä. Sama henkilö siten muuttaa osaksi vuotta työpaikkakunnalle ja palaa sen jälkeen takaisin lähtöpaikkakunnalle, ja sama toistuu seuraavana vuotena ja mahdollisesti siitä eteenpäin (ks. Heikkilä 2020). Kun kiertomuutto on pakotettua, koska lähtöalueella ei ole mahdollisuuksia ja työtilaisuuksia, puhutaan ”negatiivisesta kierrosta”. ”Positiivinen kierto” on sen sijaan vapaaehtoista mahdollisuuksien hakua muilta työmarkkinoilta (ks. Newborn 2009).

Zelinskyn (1971) liikkuvuustransition (*the mobility transition*) mukaan kehittyneissä yhteiskunnissa (vaihe IV) ja tulevaisuuden superkehittyneissä yhteiskunnissa (vaihe V) kiertomuutto ilmiönä vain kiihtyy ja saa uusia ilmenemismuotoja (ks. Castles 2006). Kiertomuutto on potentiaalinen ”win-win-win” -tilanne niin muuttajille itselleen kuin lähtömaalle/-alueelle ja muuton kohdemaalle/-alueelle. Muuttaja työllistyy ja hän ansaitsee tuloja, lähtömaa/-alue saa rahalähetyksiä ja kohdemaalla/-alue työvoimaa työvoimapolusta kärsivälle toimialalle (Vertovec 2007; Zimmermann 2014; United Nations, Economic Commission for Europe 2016).

Kiertomuuttajista voi tulla ajan myötä pysyviä asukkaita kohdealueelle. Hugo (2013) tuo esiin kaksi syytä, miksei näin välttämättä tapahdu kansainvälisillä kiertomuuttajilla. Ensinnäkin he ansaitsevat usein korkeampaa palkkaa kuin kotimaassaan ja he voivat kuluttaa sitä matalan kustannustason kotimaassa. Näin he maksimoivat ostovoimansa. Toiseksi he haluavat säilyttää kulttuurinsa, kielensä ja muut kotimaansa yhteydet, samoin kuin toivovat heidän perheensä ylläpitävän. Kiertomuutto siten vähentää riskiä, että kohdemaahan menettäisi inhimillisiä voimavaroja eli se estää pysyvää aivovuotoa.

Pendelöinti

Pendelöinnillä eli työmatkaliikenteellä (*commuting*) tarkoitetaan päivittäistä työmatkaliikennettä eri kunnissa sijaitsevien kodin ja työpaikan välillä. Pendelöinti alkaa joko työn tai asumisen muutoksista. Tämän kaksiulotteisuuden perusteella pendelöintiä voidaan kutsua joko primaaripendelöinniksi tai sekundaaripendelöinniksi. Primaaripendelöinnin ensisijaisena vaikuttimena nähdään työ, kun taas sekundaaripendelöinnin alkusyynä pidetään asumista (Koivumäki 2007). Pendelöijien määrä on kasvanut merkittävästi pitkällä aikavälillä: kun 1960-luvulla joka kymmenes kävi töissä asuinkuntansa ulkopuolella ja joka viides 1980-luvulla, niin nykyään osuus on jo kolmannes työllisistä. Alasalmen ym. (2020) mukaan pendelöinnissä ja sen suuntautumisessa on käynnissä selvä muutos. Vaikka pendelöinti suuntautuu edelleen yleisemmin keskusta kohti, kasvoivat vastakkaiseen suuntaan tehdyt työmatkat keskuksiin suuntautuvia työmatkoja nopeammin 2010-luvulla.

Suurin osa pendelöijistä (76 %) on perheellisiä ja perheessä on yksi tai kaksi lasta (Myrskylä 2008). Holmin, Nivalaisen ja Volkin (2008) tutkimus osoittaa, että työttömyys lisää pendelöintiä asuinseudun ulkopuolelle, ts. työttömällä pendelöinti näyttää olevan merkittävä työllistymistä mahdollistava tekijä. Toimialoista valtaosa on töissä teollisuudessa, kaupassa, liike-elämän palveluissa, rakentamisessa, liikenteessä ja terveydenhuollon alalla. Tyypillinen pendelöintimatka on 50–100 kilometriä. Jos pendelöintimatka ylittää yli 150–200 kilometriä, tai on kestoltaan yli kaksi tuntia, hankitaan usein kakkos asunto. Tällöin puhutaan myös monipaikkaisuudesta (Alasalmi ym. 2020).

Parantuneet kulkuyhteydet ja infrastruktuuri ovat lisänneet yksilöiden mahdollisuutta etsiä työtä yhä laajemmilta maantieteellisiltä alueilta, ns. työssäkäyntialueilta. Työssäkäyntietäisyydet ovatkin sen myötä pidentyneet. Työssäkäyntialueen muodostavat keskuskunta ja ympäröivät kunnat, joiden työllisistä vähin-

tään 10 prosenttia käy töissä eli pendelöi keskuskunnassa (ks. Myrskylä 2008; Honkatukia & Niemi 2017). Työssäkäyntialueiden laajentuminen uudistaa tehokkaasti yritys- ja aluetaloutta, kun yritykset saavat helpommin uudistumiseen tarvittavaa työvoimaa (Saario 2017). Pendelöinnin yleistymiseen liittyy työpaikkojen määrällisen sijainnin ohella myös olennaisesti työpaikkojen laadullinen sijainti. Pendelöintiä lisäävänä tekijänä on ns. kahden uran perhe: puoliset eivät välttämättä löydä samasta asuinkunnasta ammattitaitovaatimuksiltaan sopivaa työtä. Tällaisessa tilanteessa pendelöinnin avulla on mahdollista työllistyä. Pendelöinnin lisääntyminen indikoi osaltaan työpaikkakilpailun kiristymistä (Yousfi 2005; Koivumäki 2007).

Pendelöintiin liittyy hyötyjä ja haittoja. Pendelöinnin ajallisen keston on todettu olevan yksilölle sensitiivisempi kuin maantieteellinen etäisyys. Pendelöinnin positiivisena vaikutuksena korostuu sen rooli työ- ja asuntomarkkinoita tasapainottavana tekijänä. Pendelöinti on aikaa kuluttavaa ja rajoittaa päivittäistä perhe-elämää, mutta se myös voi ylläpitää kotitalouden korkeampaa tulo- ja elintasoa ja parantaa elintasoa. Joillekin työmatka tarjoaa tauon päivän rutiineista (Öhman & Lindgren 2003; Petäjä 2015).

Pitkän matkan pendelöinti (*long distance commuting*) on usein viikoittaista liikkumista työhön, joten se eroaa päivittäisestä pendelöinnistä. Yksilöllä on kaksi asuinpaikkaa, ts. hän viettää työpäivät toisella paikkakunnalla ja esimerkiksi viikonlopuiksi matkustaa muun perheen luokse. Asuminen viikot eri paikkakunnalla erottaa ajoittain perheenjäsenet toisistaan, lisäksi yksilö saattaa kiinnittyä vain pinnallisesti työpaikkakunnalleen ja tuntea itsensä juurettomaksi (Zelinsky 1971). Superpendelöijiksi (*super-commuters*) kutsutaan heitä, jotka ovat erityisen pitkän matkan pendelöijiiä ja joiden koti ja työpaikka ovat eri maissa (The Guardian 2018).

4. Kausimuutto ja pendelöinti työmarkkinoiden tasaajana

Tarjolla olevien työpaikkojen määrä ja laatu, asuntomarkkinat sekä ihmisten liikkumismahdollisuudet ja -tottumukset määrittelevät työvoiman alueellista liikkuvuutta. Kausimuutto ja pendelöinti (kodin ja työpaikan välillä tapahtuva liikkuvuus ja pitkän matkan liikkuvuus) ovatkin keskeisiä tapoja sopeutua työmarkkinoiden muutoksiin ja suhdannevaihteluihin (Holm, Nivalainen & Volk 2008). Liikkuvuuden muotona pendelöinti on yleisempää kuin muuttoliike kuntien välillä. Noin 5 prosenttia muuttaa kunnasta toiseen vuosittain, kun taas asuinkuntansa ulkopuolella käy töissä noin kolmannes työllisistä. Pendelöijien määrä maassamme on ollut 825 109 pendelöijää vuonna 2019. Pendelöinti kytkeytyy etenkin laajoihin työmarkkina- ja työssäkäyntialueisiin, joita löytyy suurista kasvukeskuksista ja niiden ympäristöstä. Korkeasti koulutettujen osuus kaikista pendelöijistä on ollut 46 prosenttia (Heikkilä 2017) ja se on kasvanut erityisesti kaupunkiseuduille. Pendelöinnin kasvu viittaa siihen, että työssäkäyntialueet ovat kasvaneet ja siten myös pendelöintietäisyydet ovat laajentuneet. Lisäksi se saattaa toimia puskurina alueellisten työvoimaongelmien ilmetessä (Kivistö 2016).

Työmarkkinoilla, joilla asuu paljon nuorta väestöä ja jotka voivat ottaa vastaan joustavaa työtä, sekä toisen työmarkkina-alueen vetovoima, joka tarvitsee tämän tyyppistä työvoimaa, auttaa luomaan laajamittaisen kausimuuton virran. Tilapäinen maantieteellinen työvoiman liikkuvuus matkailualalle voi johdattaa joissakin tapauksissa pysyvään muuttoon kyseiselle alueelle. Tällä on positiivinen vaikutus paikalliselle palvelurakenteelle, infrastruktuurille ja laajemmin aluekehitykselle (ks. Lundmark 2006).

Kausimuutto- ja pendelöintidynamiikka ovat moniulotteinen prosessi, jonka tapahtumat ja päätökset ovat jatkumoa yksilöiden edeltäville tapahtumille. Pendelöintitoleranssi määrittelee työmarkkinasaarekkeen koon, mikä vaikuttaa siten työnetsintäalueen rajautumiseen ja alueelliseen liikkuvuuteen (Yousfi 2005). Tätä ilmenee paljon myös esimerkiksi virolaisten työssäkäynnissä Suomessa; 30 000 virolaista, joista suurin osa (86 %) on miehiä, pendelöi Viron ja Suomen

välillä (Telve 2019). Liikenneinfrastruktuurin parantuminen on osaltaan mahdollistanut pidemmät työmatkat ja tehnyt useista etäämmällä sijaitsevista alueista houkuttelevampia asuinpaikkoina (Leinamo 2009).

Pendelöivä väestö kiinnostaa suurten kaupunkien ympäryskuntia etenkin sen vuoksi, että tulonsa kunnan ulkopuolelta hakevat parantavat kunnan taloudellista asemaa enemmän kuin kunnassa työskentelevä väestö (Myrskylä 2008). Ihmisten liikkuvuus lisääntyy kaupunkien työssäkäyntialueiden laajentuessa ja pitkämatkaisen pendelöinnin eli asuinkunnan ulkopuolelle yhä kauemmas suuntautuvan työssäkäynnin yleistyessä. Aluekehitys tapahtuu hierarkkisia ja verkkomaisia yhteyksiä sisältävässä keskus- ja vaikutusaluejärjestelmässä.

Myös alueen työpaikkarakenne on yksi keskeinen aluerakennetekijä, samoin kuin se, missä työpaikat sijaitsevat sekä mihin uudet työpaikat syntyvät ja mille aloille. Saadaanko avoimiin työpaikkoihin ns. paikallaanpysyvää väestöä, ts. kantaväestöä ja maahanmuuttajataustaista väestöä, joka asuu jo alueella, vai onko alue riippuvainen muuttajista ja pendelöijistä? Alueellista kohtaanto-ongelmaa on kuvattu työpaikkojen ja työttömien etäisyyksien kehityksen suhteen (Kivistö 2016). Henkilökohtainen työttömyys lisää yksilön muuttoalttiutta, ja tänä päivänä liikkuvuuden lisääntyessä myös pendelöintialttiutta (ks. Tervo 2002). Kaupunkien läheisen maaseudun työpaikkaomavaraisuusaste on kaikista aluetypeistä alhaisin (Sireni ym. 2017). Useammin muualla kuin asuinpaikkakunnallaan työskentelee maaseudulla asuva (Haukkala 2011). Työmarkkinoilla on sekä alueellista kohtaantoa että ammatillista kohtaantoa. Mikäli alueen oma työvoimarakenne ei vastaa työvoiman kysyntätarpeita, työvoiman liikkuvuus toimii alueellisten työmarkkinaerojen tasoittajana.

Kaikki edellä mainitut aluekehitykseen vaikuttavat tekijät ovat keskeisiä, kun mietitään avoimien työpaikkojen täyttöä nyt ja tulevaisuudessa, tilanteessa, jossa maamme väestö ikääntyy. Miten työpaikat ja työvoima kohtaavat erityyppisillä alueilla? Tässä tulemme saavutettavuusilmiön piiriin, ts. sijaitsevatko työpaikat ja ihmiset samoilla alueilla vai ovatko niiden väliset etäisyydet suuretkin, jolloin joudutaan matkustamaan myös pitkiä matkoja. Miten laajalle eri puolella Suomea työssäkäyntialueet ovat lopulta laajentuneet?

Osaavien työntekijöiden rekrytoiminen voi olla helpompaa, jos ei edellytetä työntekijän muuttoa päätoimipisteen paikkakunnalle. Monipaikkaisen toimintamallin mahdollistamat joustot voivat olla valttina houkuteltaessa osaajia organisaatioon (Haapamäki ym. 2010). Tietoyhteiskuntaa tuodaan myös haja-asutusalueille, jolloin etätöiden mahdollisuudet laajenevat. Näin on käynyt myös COVID-19-pandemian aikana. Uutta teknologiaa halutaan hyödyntää ja tietoli-

kenneyhteyksien alueellinen kattavuus halutaan turvata (Leinamo 2009). Suomessa huomattava monipaikkaisten ryhmä on identiteetiltään monipaikkaiset, eli henkilöt, jotka kokevat olevansa identiteetiltään sekä maalaisia että kaupunkilaisia. Monipaikkaisuudessa esiin nouseekin kaupungin ja maaseudun välisen vuorovaikutuksen tarve ja mahdollisuudet (Haukkala 2011).

Monipaikkaisuuteen liittyy myös erilaisia yhteiskunnallisia ja kulttuurisia ongelmia, kuten sosiaalisten suhteiden mahdollinen heikkeneminen hajautuvassa yhteiskunnassa, juurettomuus (yhteisöstä, paikasta ja kulttuurista), kulttuuriset törmäykset "meidän" ja "muiden" välillä sekä työn ja vapaa-ajan sekoittumiseen liittyvät ongelmat. Monipaikkaisuus ei siten ole haasteellista ainoastaan sosiaalisen kerrostuneisuuden näkökulmasta, vaan fyysisesti, ajallisesti ja henkisesti monipaikkainen elämäntapa vaatii jokaiselta kansalaiselta runsaasti sekä taloudellista, sosiaalista että kulttuurista pääomaa (Haukkala 2011).

5. Pendelöinti Suomessa ja erityisesti Lapissa ja Koillismaalla

Yleiskuva kaikkien toimialojen pendelöinnistä

Työssäkäynti ei enää nykyisin tarkoita sitä, että ammattia harjoitetaan samassa kunnassa kuin asunto sijaitsee, vaan työpaikka voi sijaita toisessa kunnassa. Pendelöinti mahdollistaa työssä käymisen laajemmalla alueella ilman, että henkilön on muutettava asuinalueitaan ja mahdollisuus on myös muuttaa keskusten ulkopuolelle, vaikka osan perheenjäsenten työpaikat sijaitsisivat kasvukeskuksissa (Nivalainen 2006). Suomessa työpaikkoja syntyy erityisesti kasvukeskuksiin ja niiden ympärille. Tämä puolestaan vaikuttaa asumisen hintaan kyseisillä alueilla, millä voi olla vaikutusta siihen, miksi joku päätyy valitsemaan pendelöinnin muuttamisen sijaan.

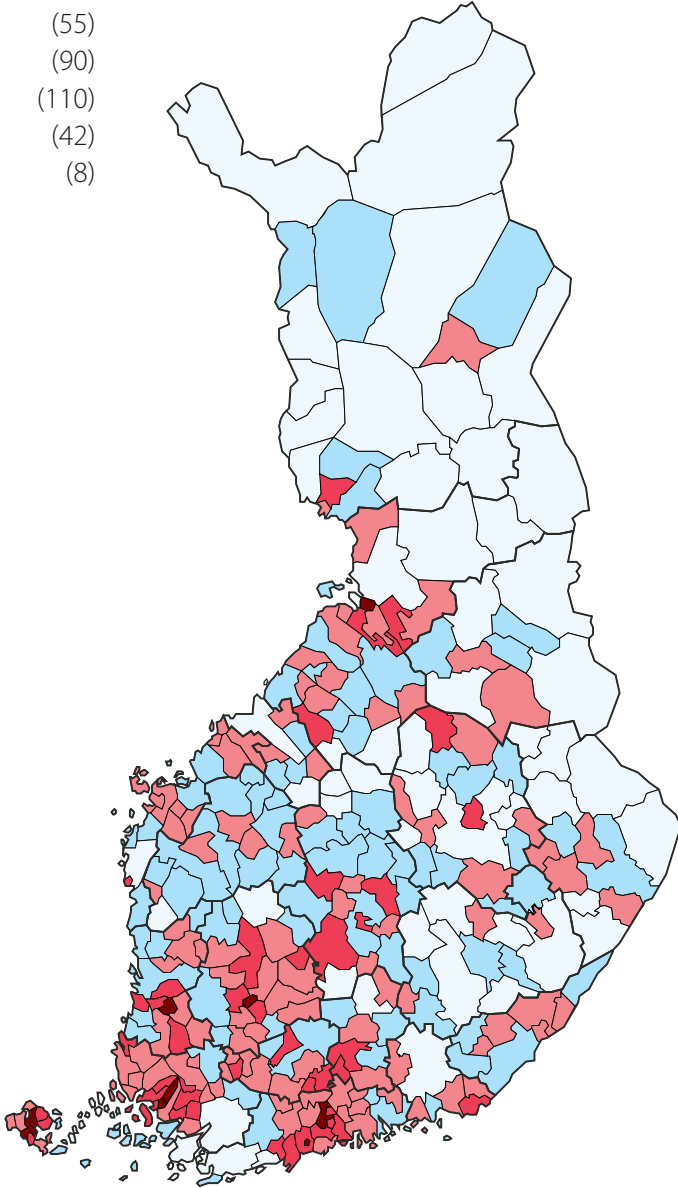
Pendelöintiä eli asuinpaikkakunnan ja työssäkäynnin paikkakunnan välistä työmatkaliikennettä harjoittaa työkäisistä valtakunnallisesti noin joka kolmas (35 %). Pendelöinti oli yleisintä eteläisessä Suomessa vuonna 2019. Maakunnista pendelöinti oli yleisintä Ahvenanmaalla (50 %), Kanta-Hämeessä (45 %), Uudellamaalla (42 %), Varsinais-Suomessa (41 %), ja Pirkanmaalla (39 %) vuonna 2019. Vähiten pendelöitiin Etelä-Savossa (16 %), Lapissa (19 %), Keski-Pohjanmaalla (19 %), Kainuussa (20 %) ja Kymenlaaksossa (24 %).

Alueelle pendelöijien osuus kuntien kaikista niiden alueella työssäkävivistä vuonna 2017 esitetään **Kuviossa 1**. Etelä- ja Länsi-Suomessa pendelöinti on pohjoista ja itäistä Suomea yleisempää sekä maakunta- että kuntatasolla. Alueelle pendelöijien osuudet kunnassa työskentelevistä olivat suurimmat Raisiossa (70 %), Pirkkalassa (68 %), Ruskolla (66 %), Kauniaisissa (65 %) ja Tuusulassa (64 %). Pohjoisessa ja itäisessä Suomessa pendelöinti oli yleisintä Kempeleellä (63 %), Keminmaalla (54 %), Sievissä (48 %), Limingassa (48 %) ja Vieremällä (47 %). Myös pohjoisessa ja itäisessä Suomessa on siten useita kuntia, joissa pendelöinti on yleistä, vaikka siellä se on keskimääräisesti harvinaisempaa.

Pendelöinti keskittyy useimmiten kasvukeskuksiin ja niiden läheisyyteen. Korkeimmat alueelle pendelöijien osuudet kunnan työllisistä ovat usein kasvu-

Alueelle pendelöijien osuus kaikista työssäkäyväistä 2017, %

□	8 – 20	(55)
□	21 – 30	(90)
□	31 – 45	(110)
□	46 – 60	(42)
□	61 – 70	(8)

Kuvio 1. Alueelle pendelöijien osuus kuntien kaikista niiden alueella työssäkäyvistä vuonna 2017 (Aineisto: Tilastokeskus).

keskusten ympäristökunnissa, ts. ne sijaitsevat pääkaupunkiseudun, Turun, Tampereen, Jyväskylän ja Oulun läheisyydessä. Näissä kunnissa pendelöijien määrä ylittää paikoin jopa 60 prosenttia. Määrällisesti pendelöijiiä työskentelee eniten suurissa keskuksissa ja esimerkiksi Helsingin työllisistä, joiden työpaikka on siellä, 40 prosenttia on pendelöijiiä (158 481 henkeä) muista kunnista. Vastaava osuus Turussa on 38 prosenttia (38 296 pendelöijiiä) ja Tampereella 35 prosenttia (43 139 pendelöijiiä) vuonna 2017.

Kasvukeskusten asukkaat pendelöivät myös ja usein lähikuntiin, ts. pendelöinti ei suuntaudu vain keskuksiin, vaan myös niistä ulospäin. Helsingissä asuvista työllisistä 23 prosenttia (70 820 henkeä) pendelöi töihin johonkin toiseen kuntaan vuonna 2017. Turusta pendelöijiiä oli vastaavasti noin neljännes alueen työllisistä (19 786 henkeä) ja Tampereella osuus oli noin viidennes (21 562 henkeä). Ansalan (2019) mukaan suurista kasvukeskuksista esimerkiksi Helsinki on riippuvainen muissa kunnissa asuvasta työvoimasta, joka pendelöi sinne. Toisaalta, lähes viidennes Helsingissä asuvista työskentelee muualla kuin Helsingissä eli kyseessä on varsin dynaaminen liikkuvuus laajalla työssäkäyntialueella. Eri ammattiryhmiä tarkasteltaessa Ansalan mukaan johtajien sekä rakennus- ja prosessityöntekijöiden osuus pendelöijistä on muita ammattiryhmiä suurempi.

Lapin ja Koillismaan kohdalla pendelöijien määrä on suurin Kemissä (3 384 henkeä) ja peräti 38 prosenttia kaupungin työllisistä on pendelöijiiä vuonna 2017 (**Taulukko 1**). Esimerkiksi Rovaniemelle on pendelöijiiä vähemmän (2 163 henkeä) ja suhteellisesti pendelöijien osuus kaikista Rovaniemen työllisistä on vain 8 prosenttia. Keminmaalla pendelöijien osuus kunnassa työssäkävivistä on korkein Lapissa (54 %). Muissa kunnissa osuudet ovat alhaisemmat ja Koillismaallakin Kuusamossa (10 %) ja Taivalkoskella (15 %) selvästi alhaisemmat kuin Suomen kunnissa keskimäärin (35 %).

Tarkasteltaessa lähemmin Rovaniemeä ja sen pendelöivien henkilöiden pientä suhteellista osuutta (8 %) Lapin suurimpana kasvukeskuksena, jossa asukkaita on 63 528 henkilöä vuonna 2020, selittävänä tekijänä on todennäköisimmin ainakin se, että eteläisen Suomen kasvukeskuksiin verrattuna joukko-liikenneyhteydet ovat rajalliset, esimerkiksi aamu- ja iltayhteydet juna-, linja-auto- ja lentoliikenteessä eivät ole optimaaliset työssäkävijille. Lisäksi Lapissa etäisyydet ovat pitkiä, mikä tarkoittaisi työpäivän jatkumista työmatkojen osalta jopa tunteja. Henkilöautolla työmatkojen tekemisen ongelmakohtana ovat myös ajoittaiset kelirikot ja huonot ajo-olosuhteet muuttuvien sääolosuhteiden vuoksi. Yksityisautoilu on myös verrattain kallista. Näyttää siltä, että Ro-

Taulukko 1. Asuinkunnassaan työssäkäyvät ja pendelöijät Lapissa ja Koillismaalla vuonna 2017.

Kunta	Kaikki kunnan työssäkäyvät	Asuinkunnassaan työssäkäyvät	Kuntaan pendelöivät	
			abs.	%
Lappi				
Enontekiö	646	559	87	13,6
Inari	3 010	2 616	394	13,1
Kemi	8 872	5 488	3 384	38,1
Kemijärvi	2 279	1 919	360	15,8
Keminmaa	2 622	1 211	1 411	53,8
Kittilä	3 437	2 609	828	24,1
Kolari	1 469	1 233	236	16,1
Muonio	1 031	816	215	20,9
Pelkosenniemi	369	232	137	37,1
Pello	1 101	896	205	18,6
Posio	914	812	102	11,2
Ranua	1 218	1 001	217	17,8
Rovaniemi	26 195	24 032	2 163	8,3
Salla	1 110	920	190	17,1
Savukoski	334	265	69	20,7
Simo	613	429	184	30,0
Sodankylä	3 577	2 988	589	16,5
Tervola	940	671	269	28,6
Tornio	8 689	6 721	1 968	22,6
Utsjoki	473	402	71	15,0
Ylitornio	1 297	1 074	223	17,2
Koillismaa				
Kuusamo	5 939	5 376	563	9,5
Taivalkoski	1 304	1 107	197	15,0

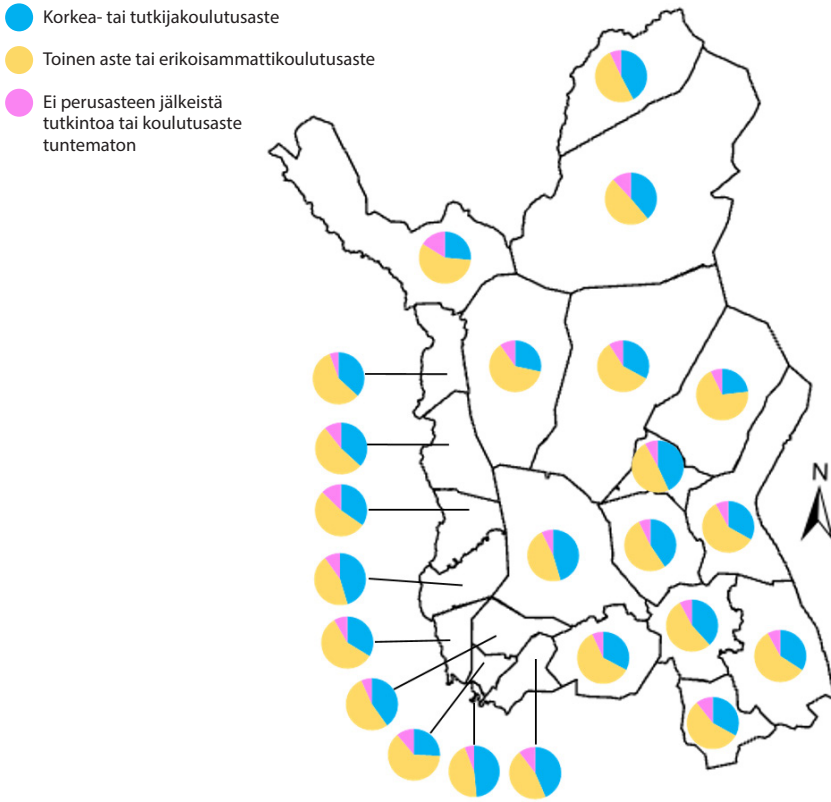
vaniemellä työssäkäyvät päätyvät muuttamaan kaupunkiin, jolloin päivittäinen työssäkäynti lähietäisyydellä on helpompaa. Keminmaahan puolestaan pendelöi yli puolet työssäkävivistä henkilöistä. Alueen suurimmat työnantajat ovat kuljetus-, teknologia- tai puurakennelalla. Keminmaan läheisyydessä olevista naapurikunnista Kemi ja Tornio ovat kasvukeskuksia, joista siirtyminen Keminmaahan käy varsin nopeasti. Kemi sijaitsee alle 10 kilometrin päässä ja Tornio hieman yli 20 kilometrin päässä Keminmaasta.

Pendelöijät ovat nuorempaa työllistä väestöä kuin asuinkunnassaan asuvat työssäkävijät. Tämä ilmenee **Taulukosta 2**, jossa tarkastellaan asuinkunnassaan työssäkäyvien ja sinne pendelöivien ikärakennetta eräissä esimerkkikunnissa Lapissa ja Koillismaalla vuonna 2017. Kittilässä lähes puolet pendelöijistä on ollut 18–34-vuotiaita. Sen sijaan Kittilässä asuvista yli kaksi kolmasosaa siellä työssäkäyvistä on ollut 35-vuotiaita ja sitä vanhempia. Myös Kolarissa kuntaan pendelöijistä 18–34-vuotiaiden osuus on ollut merkittävä (43 %), kun taas asuinkunnassaan työssäkävijöistä 73 prosenttia on ollut 35-vuotiaita ja sitä vanhempia. Vertailuna koko Lapissa kolmannes pendelöijistä on ollut 18–34-vuotiaita ja loput kaksi kolmannesta sitä vanhempia. Koillismaalla Kuusamoon pendelöijistä on reilu kolmannes ollut 18–34-vuotiaita. Pendelöijien ikärakenne on siten ollut Kuusamossa hieman vanhempi kuin Lapin esimerkkikunnissa. Neljännes asuinkunnassaan työssäkäyvistä on ollut alle 35-vuotiaita.

Taulukko 2. Asuinkunnassaan työssäkäyvät ja pendelöijät ikärakenteen mukaan esimerkkikunnissa Lapissa ja Koillismaalla vuonna 2017 (Aineisto: Tilastokeskus).

Ikä- luokat	Kittilä		Kolari		Lappi		Kuusamo	
	Pendelöijät	Asuinkunnassaan työssäkäyvät	Pendelöijät	Asuinkunnassaan työssäkäyvät	Pendelöijät	Asuinkunnassaan työssäkäyvät	Pendelöijät	Asuinkunnassaan työssäkäyvät
	(n=828) %	(n=2 609) %	(n=236) %	(n=1 233) %	(n=13 302) %	(n=56 894) %	(n=563) %	(n=5 376) %
18–24	16,3	8,5	9,3	7,3	10,7	9,2	12,3	7,1
25–34	31,0	23,2	33,9	19,8	24,7	20,4	24,0	17,2
35–44	19,0	21,9	20,3	20,1	22,2	21,1	18,8	20,4
45–54	18,0	23,9	19,5	24,7	22,2	24,1	24,5	27,4
55–64	14,5	21,3	16,1	26,5	19,2	24,0	19,5	26,4
65+	1,2	1,2	0,8	1,6	1,1	1,2	0,9	1,6
Yht.	100	100	100	100	100	100	100	100

Tarkasteltaessa Lapin ja Koillismaan pendelöijiiä koulutustaustan mukaan (**Kuvio 2**), voidaan todeta, että kaikkiaan Lappiin pendelöi yhteensä 13 302 henkilöä ja Koillismaalle 760 henkilöä vuonna 2017. Molemmissa maakunnissa eniten pendelöi toisen asteen tai erikoisammattikoulutusasteen ammattien työllisiä: heidän osuutensa oli Koillismaalla peräti 58 prosenttia kaikista alueille pendelöijistä ja Lapissa vastaavasti 53 prosenttia. Toiseksi eniten pendelöi kummasakin maakunnassa alimman korkea-asteen tai alemman korkeakouluasteen ammatinharjoittajia, Lapissa 26 prosenttia ja Koillismaalla 21 prosenttia. Vastaa-

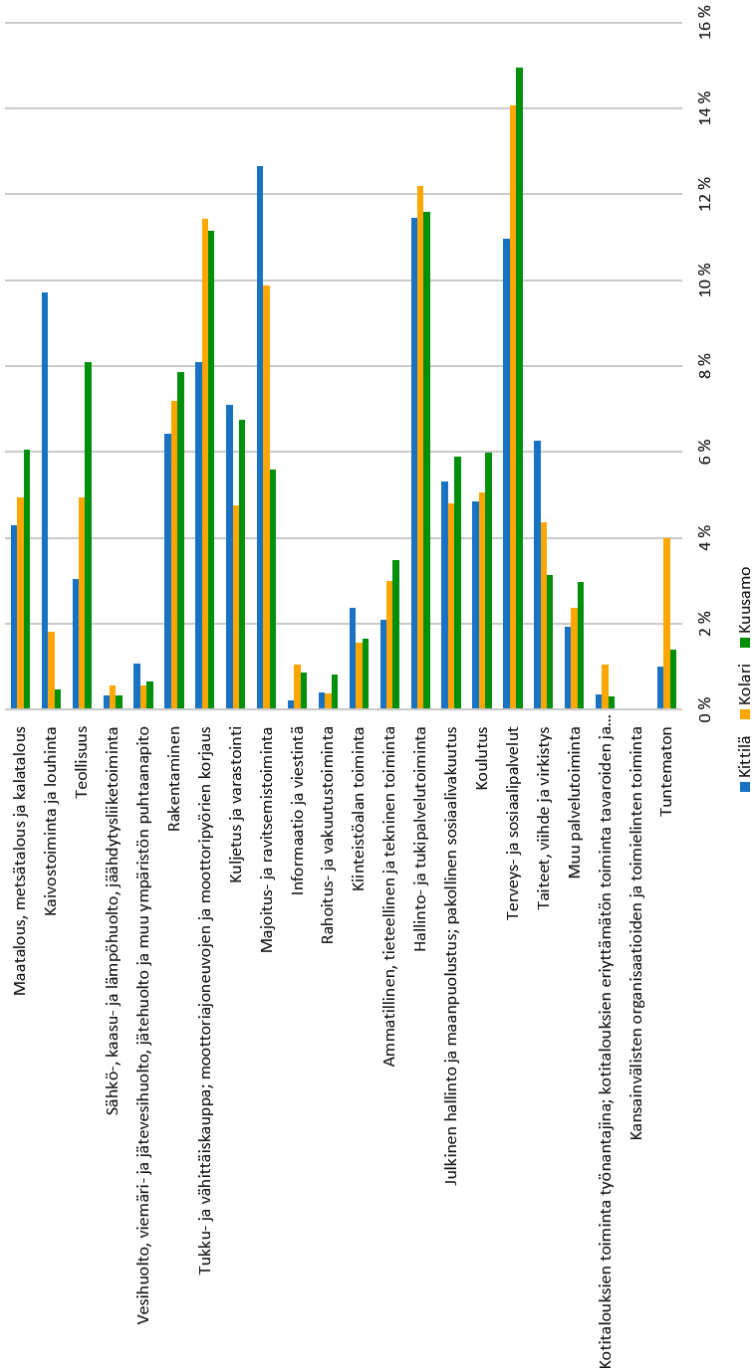

Kuvio 2. Lapin ja Koillismaan pendelöijät koulutustaustan mukaan vuonna 2017 (Aineisto: Tilastokeskus).

vasti vähiten pendelöijii oli ylemmän korkeakouluasteen tai tutkijakouluasteen työllisissä ja heissä, joilla ei ollut perusasteen jälkeistä tutkintoa tai koulutusaste oli tuntematon.

Pendelöinti majoitus- ja ravitsemisalalla

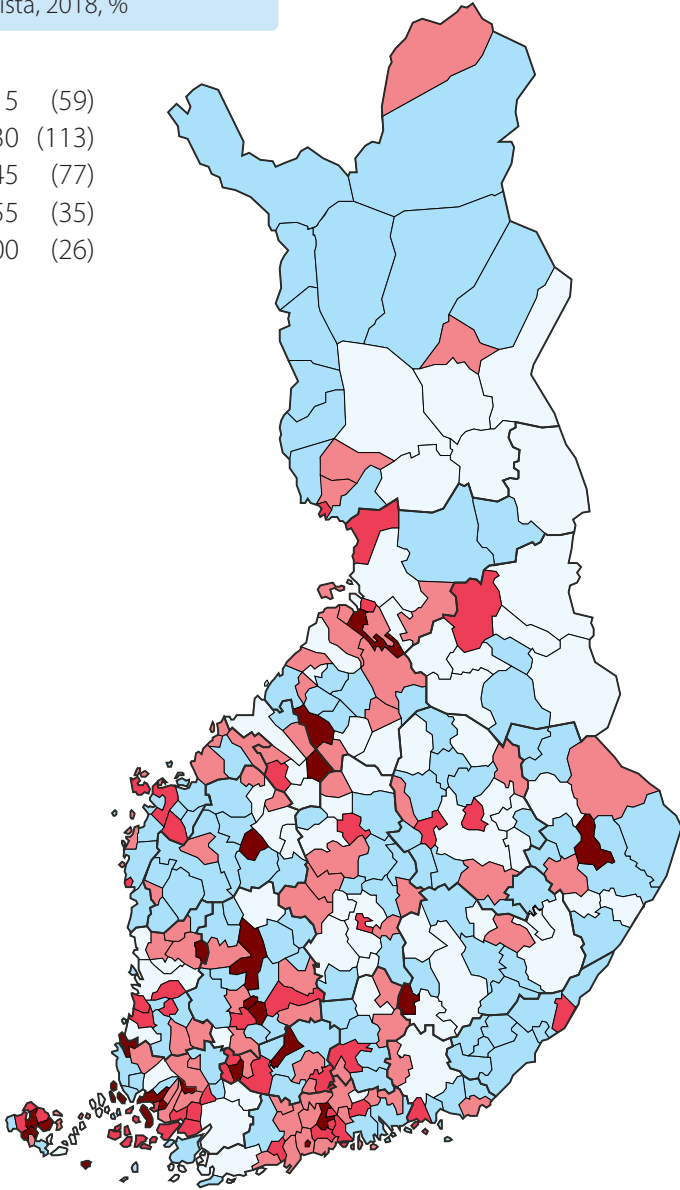
Aluksi tarkastellaan Lapin ja Koillismaan esimerkkikuntien, Kittilän, Kolarin ja Kuusamon, toimi-alajakaumaa vuonna 2017 (Kuvio 3), mikä antaa käsityksen majoitus- ja ravitsemisalan merkityksestä niiden elinkeinoelämässä. Majoitus- ja ravitsemistoiminta näyttävät olevan varsin merkittävässä osassa Kittilässä (13 %; 386 työllistä) ja Kolarissa (10 %; 158 henkeä). Kittilässä vaikuttaa Levi-tunturin ympärille keskitynyt kyseisten toimialojen toiminta, Kolarissa puolestaan Ylläs-tunturi.

Kuvio 3. Työllisten toimialat Kittilässä, Kolarissa ja Kuusamossa vuonna 2017
(Aineisto: Tilastokeskus)

Alueelle pendelöijien osuus
kunnassa majoitus- ja
ravitsemisalalla
työskentelevistä, 2018, %

□	0 – 15	(59)
□	16 – 30	(113)
□	31 – 45	(77)
□	46 – 55	(35)
■	56 – 100	(26)

Kuvio 4. Alueelle pendelöijien osuus kunnassa majoitus- ja ravitsemisalalla työskentelevistä vuonna 2018, % (Aineisto: Tilastokeskus).

Taulukko 3. Pendelöijien määrä ja osuus kunnassa majoitus- ja ravitsemisalalla työskentelevistä Lapissa ja Koillismaalla vuonna 2018, % (Aineisto: Tilastokeskus).

Kunta	Alueella työskentelevien määrä	Paikalliset	Pendelöijät alueella työskentelevistä	
			abs.	%
Lappi				
Enontekiö	9	8		11
Inari	355	285	70	20
Kemi	287	209	78	27
Kemijärvi	93	82	11	12
Keminmaa	38	21	17	45
Kittilä	412	313	99	24
Kolari	201	140	61	30
Muonio	186	150	36	19
Pelkosenniemi	44	25	19	43
Pello	51	43	8	16
Posio	21	20		5
Ranua	13	12		8
Rovaniemi	1211	1119	92	8
Salla	85	76	9	11
Savukoski	20	16	4	20
Simo	20	15	5	25
Sodankylä	244	196	48	20
Tervola	62	43	19	31
Tornio	224	179	45	20
Utsjoki	26	17	9	35
Ylitornio	47	39	8	17
Koillismaa				
Kuusamo	352	317	35	10
Taivalkoski	71	53	18	25

Kuusamossa (6 %) sen sijaan majoitus- ja ravitsemistoiminnan osuus on selvästi alhaisempi kuin Kittilässä ja Kolarissa vuonna 2017. Alalla työskenteleviä on siellä kuitenkin määrällisesti Kittilän suuruusluokkaa eli 326 työllistä. Kuusamossa Ruokalle on keskittynyt toimialan työpaikkoja.

Kun pendelöijien osuutta tarkastellaan kunnassa majoitus- ja ravitsemisalalla työskentelevistä, mikä edustaa matkailualaa, vuonna 2018 (**Kuvio 4**), Etelä- ja Länsi-Suomessa ovat korkeimmat osuudet. Monissa pienissä kunnissa pendelöivien osuus on erittäin korkea, kuten esimerkiksi Pyhäjärvellä (100 %),

Jämijärvellä (92 %) ja Kökarissa (80 %). Tämä johtuu siitä, että niissä on muutoinkin vähän majoitus- ja ravitsemisalalla työskenteleviä ja lähes kaikki tai Pyhäjärven kohdalla jopa kaikki ovat pendelöijiiä, jotka työskentelevät kunnassa tällä alalla.

Lapissa on neljä kuntaa, joissa pendelöijien osuus on varsin merkittävä kunnassa majoitus- ja ravitsemisalalla työskentelevistä vuonna 2018 (Kuvio 4, **Taulukko 3**). Nämä kunnat ovat Keminmaa (45 %), Pelkosenniemi (43 %), Utsjoki (35 %) ja Tervola (31 %). Vähiten pendelöijiiä tällä alalla on Posiolla (5 %). Määrällisesti eniten pendelöijiiä on Kittilässä (99 henkeä). Määrä on suurempi kuin Rovaniemellä (92 henkeä). Koillismaan osalta Taivalkoskella on neljännes majoitus- ja ravitsemisalalla työskentelevistä pendelöijiiä, kun taas Kuusamossa vain joka kymmenes alalla toimivista. Kunnat eroavat siten varsin merkittävästi siinä, missä määrin ne ovat riippuvaisia muista kunnista pendelöivistä työntekijöistä ja miten paljon niillä on tarvittavaa työvoimaa omien kuntalaisten kautta.

Mielenkiintoista on tarkastella, mistä kaikkialta maastamme majoitus- ja ravitsemisalan työlliset pendelöivät esimerkkikuntiin Lapissa ja Koillismaalla vuonna 2018 (**Taulukko 4**). Inarissa runsas kolmannes tulee muista Lapin kunnista ja viidennes Uudeltamaalta. Kittilä, jonne on eniten eli yhteensä 99 pendelöijiiä, neljännes on lähtöisin Lapin muista kunnista, seuraavaksi eniten Uudeltamaalta (16 %) ja joka kymmenes Pohjois-Pohjanmaalta. Kolharissa yli puolet pendelöijistä on Lapin muista kunnista ja toiseksi eniten Uudeltamaalta (15 %). Myös Rovaniemellä runsas puolet pendelöijistä on Lapista ja sen jälkeen kärjessä ovat Uusimaa ja Pohjois-Pohjanmaa.

Koillismaalla Kuusamoon pendelöidään eniten Uudeltamaalta, jonka osuus on noin kolmannes. Seuraavaksi eniten pendelöidään Pohjois-Pohjanmaalta, jonka osuus on viidennes ja johon maakuntaan Kuusamo kuuluu. Taivalkoskella sen sijaan eniten pendelöijiiä on naapurikunnasta Kuusamosta. Näissä molemmissa kunnissa on selvästi vähemmän pendelöijiiä verrattuna Lapin esimerkkikuntiin.

Lapin osalta ilmenee, että oman maakunnan työlliset ovat useammin pendelöimässä alueen kuntiin ja he ovat saaneet siten työtä majoitus- ja ravitsemisalalla näissä kunnissa. Lapissa ja Pohjois-Pohjanmaalla, missä Koillismaa sijaitsee, monet käyvät töissä omassa maakunnassaan pitkänkin matkan päästä. Pendelöinti saman maakunnan sisällä ei siten ole aina työssäkäyntiä naapurikunnasta, vaan kauempaa.

Yllättävää on, että myös Etelä-Suomesta on pendelöijiiä näihin kuntiin ja tällöin erityisesti voidaan puhua pitkän matkan pendelöijistä. Pendelöijien lähtökuntien

Taulukko 4. Majoitus- ja ravitsemisalalla työskentelevien pendelöinti eri Suomen kunnista esimerkkikuntiin Lapissa ja Koillismaalla vuonna 2018 (min. 3 pendelöijää/kunta) (Aineisto: Tilastokeskus). *Yhteensä pendelöijää Lapista Inariin

Alue	Inari	Kittilä	Kolari	Rovaniemi	Kuusamo	Taivalkoski
Lappi	Yhteensä 24* -Sodankylä 9 -Rovaniemi 7	Yhteensä 23 -Kolari 4 -Muonio 4 -Rovaniemi 3 -Pello 3	Yhteensä 34 -Kittilä 9 -Muonio 6 -Pello 4 -Tornio 4	Yhteensä 47 -Kittilä 20 -Kolari 5 -Tervola 4 -Ranua 3 -Ylitornio 3	Yhteensä 5	
Uusimaa	Yhteensä 15 -Helsinki 10 -Vantaa 3	Yhteensä 16 -Helsinki 8 -Vantaa 4	Yhteensä 9 -Helsinki 5	Yhteensä 12 -Helsinki 6 -Vantaa 3	Yhteensä 11 -Helsinki 5	
Pohjois-Pohjanmaa	Yhteensä 6 -Oulu 5	Yhteensä 12 -Oulu 10	Yhteensä 3	Yhteensä 11 -Oulu 8	Yhteensä 7 -Oulu 3	Yhteensä 8 -Kuusamo 5
Pirkanmaa	Yhteensä 8 -Tampere 5	Yhteensä 7 -Tampere 4	Yhteensä 5 -Tampere 4	Yhteensä 9 -Tampere 5	Yhteensä 5 -Tampere 3	
Varsinais-Suomi		Yhteensä 9	Yhteensä 3 -Uusikau- punkki 3			
Keski-Suomi		Yhteensä 5		Yhteensä 4		
Etelä-Savo		Yhteensä 5 -Savonlinna 3			Yhteensä 3	
Kanta-Häme		Yhteensä 6				
Kainuu						Yhteensä 5 -Suomus- salmi 4
Pohjois-Savo	Yhteensä 5 -Kuopio 3					
Pohjanmaa		Yhteensä 3				
Päijät-Häme		Yhteensä 3 -Lahti 3				
Yhteensä	70	99	61	92	35	18

kirjo on vielä laajempi, mutta Taulukon 4 luvuissa minimimäärä on kolme pendelöijää.

Hyvät kulkuyhteydet vaikuttavat siihen, että työssäkäyvillä on mahdollisuus työskennellä eri paikkakunnalla kuin missä he asuvat. Työssäkäyntialueet ovatkin laajentuneet kulkuyhteyksien parantuessa. Kun tarkastellaan keskimääräistä työmatkan pituutta, se on selvästi kasvanut vuosikymmenten aikana. Vuonna 1980 työmatkan keskimääräinen pituus oli reilu 6 kilometriä ja kymmenen vuotta myö-

hemmin vuonna 1990 lähes 10 kilometriä. 2000-luvulla kilometrimäärät nousivat edelleen, ja vuoteen 2015 tultaessa se oli yli 14 kilometriä (Tilastokeskus 2022a). Syitä työmatkan pituuden kasvuun on useita, joista merkittävimmät julkisten kulkuneuvojen käytön mahdollisuuden yleistymisen ja tieverkoston kasvu. Myös tarjolla olevien työpaikkojen määrä ja kiinnostavuus ovat vaikuttavia tekijöitä, kun yksilö vertailee mahdollisuuksiaan oman kuntansa ja vaihtoehtoisten alueiden työmarkkinoilla.

Pendelöinti voi olla myös pitkän matkan päästä työpaikan alueelle. Lappiin ja Koillismaalle pendelöijissä on useita, joiden asuinkunta on jopa eteläisessä Suomessa. Niin ikään harvaan asutuilla seuduilla pendelöinti mahdollistaa työllistymisen, jos omassa asuinkunnassa ei ole tarjolla oman alan työtä. Lisäksi kunnat, joiden oma väestörakenne on ikääntyneempää ja jonne ei ole muuttajia paikkaamaan vajetta työvoimassa, pendelöinti ja samoin myös kausimuutto ovat eräitä ratkaisuita työvoimapulasta kärsiville alueille.

6. Kausityö

Kausityöllä tarkoitetaan sellaista työtä, joka tapahtuu kausittain aloilla, joilla työvoiman tarve vaihtelee vuoden sisällä. Sitä tapahtuu etenkin maatalouden ja matkailun aloilla. Kausityötä tehdään tiettyinä vuodenaikoina. Matkailussa käytettävät kausivaihtelua ilmaisevat käsitteet *low-season*, *mid-season* ja *high-season* kuvaavat kausityön vaihtelevuutta ja luonnetta. Erityisesti *high-season* -kauden aikana matkailuyrityksen ja -kohteen vetovoima on suurimmillaan, ja yritys työllistää eniten henkilökuntaa, koska asiakasvirta on voimakkain.

Kausityö perustuu työsopimukseen, joka on tehty suoraan kausityöntekijän ja Suomessa olevan työnantajan välillä. Valtioneuvoston (2018) asetuksessa maatalouden alaan kuuluvat kausiluonteista toimintaa sisältävät toimialat ovat kasvinviljely- ja kotieläintalous ja niihin liittyvät palvelut (pois lukien metsästys ja sitä palveleva toiminta) sekä metsänhoito. Matkailuun kuuluvat toimialat, joihin kuuluu kausiluonteista toimintaa, ovat rannikko- ja sisävesiliikenteen henkilökuljetukset, majoitus- ja ravitsemistoiminta, matkanjärjestäjien toiminta, varauspalvelut ja matkaoppaiden palvelut, esittäviä taiteita palveleva toiminta, huvi- ja teemapuistojen toiminta sekä hiihto- ja laskettelukeskusten toiminta.

Vuodesta 2018 alkaen yli kolmen kuukauden kestoiseen kausityöntekoon on haettava lupa. Marjapuoiminta on kestoltaan alle kolme kuukautta, joten kyseiseen työhön ei lupaa tarvita. Maahanmuuttoviraston mukaan vuonna 2018 kausityötodistuksia haettiin yhteensä 6 903, joista 6 839 sai myöntävän päätöksen. Suurin hakijaryhmä oli Ukrainan kansalaiset. Kausityöoleskelulupia (3–6 kuukautta kestävä työ) haettiin 602 kappaletta, joista 592 sai myönteisen päätöksen vuonna 2018. Vastaavasti 6–9 kuukauden kausityöoleskelulupaa haettiin 298 kappaletta, joista 291 sai myönteisen päätöksen vuonna 2018 (Maahanmuuttovirasto 2019).

Kaikkiaan Suomessa matkailutoimialoilla työskenteli yhteensä 154 000 henkilöä, joista yrittäjiä oli 20 400 ja palkansaajia 127 300 vuonna 2019. Matkailun alat käsittivät yhteensä 6 prosenttia kaikista Suomen työllisistä. Majoit-

tusalalla työskentelevien määrä oli 16 000 henkeä ja ravitsemisalalla 72 600 henkeä vuonna 2018. Näiden kahden alan yhteisosuus matkailutoimialoista käsitti 60 prosenttia. Matkailutoimialojen työllisten osuus oli koko maan keskiarvoa suurempi Ahvenanmaalla (21,4 %), Lapissa (8,4 %), Uudellamaalla (6,5 %) ja Etelä-Karjalassa (6,1 %) vuonna 2019. Vuokratyö on yksi tapa saada kausittaista työvoimaa. Hotelli- ja ravintola-alalla tehtiin vuokratyötä arviolta 11 miljoonaa työtuntia vuonna 2018, mikä vastaa noin 5 600 täysiaikaiseksi muutettua työpaikkaa eli noin 8 prosenttia hotelli- ja ravintola-alan työpaikoista (Työ- ja elinkeinoministeriö 2021; Visit Finland 2021). Pitkäsen ym. (2020) mukaan matkailutoimialoilla työskentelee 40 000 kausityöntekijää. Yksistään Lapissa on vuosittain 5 000–10 000 kausityöntekijää. Heidän arvionsa mukaan Lapissa matkailuyritysten työvoimasta voi olla siten jopa yli 60 prosenttia kausityöntekijöitä. Monipaikkaista kausiväestöä ei tilastoida Suomessa. Lehtonen ym. (2020) painottavat, että kun ihmiset liikkuvat entistä enemmän, heikkenee pysyvään asumiseen pohjautuvan tilastoinnin kyky tunnistaa alueiden käyttöä ja aluerakennetta. Siksi monipaikkaiselle asumiselle tulisi tulevaisuudessa kehittää seurattava tilastointikäytäntö.

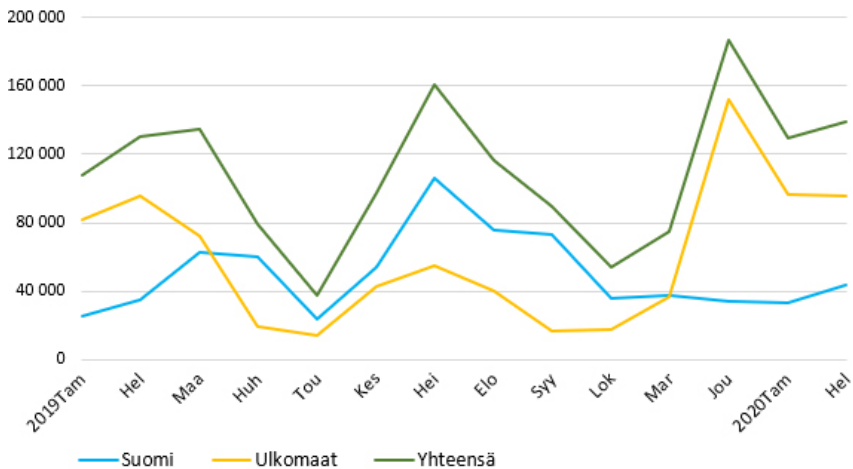
Alueellisesti matkailukysynnästä yli puolet painottui Uudellemaalle ja sen lisäksi erityisesti Lappiin (7 %), Pirkanmaalle (6 %), Varsinais-Suomeen (6 %) ja Pohjois-Pohjanmaalle (4 %) vuonna 2019. Lappi ja Etelä-Karjala olivat ai-noat maakunnat, joissa yli puolet (54 %) matkailukysynnästä oli ulkomaista (Työ- ja elinkeinoministeriö 2021; Visit Finland 2021).

7. Lappi ja Koillismaa matkailukohteina

Matkustajavirrat ja yöpymiset

Lappi on noussut yhdeksi suosituimmista matkailukohteista Euroopassa etenkin talvimatkailun osalta. Lukuisat yritykset tarjoavat palveluja, jotka on suunniteltu turismiin erityisesti talvella. Nykyisin tehdään tosin suunnitelmia sen eteen, että myös kesämatkailu saataisiin elinvoimaiseksi ja kannattavaksi.

Kuviosta 5 on selvästi nähtävissä, että kotimaisten matkailijoiden matkustaminen Lappiin ajoittuu talvisesongin ulkopuolelle, kun taas ulkomaiset matkailijat suosivat talvea. Lapin neljä suurinta lentokenttää sijaitsevat Rovaniemellä, Kittilässä, Ivalossa ja Enontekiöllä. Finavian lentoliikenteen tilastojen mukaan matkustajien määrän kasvu näkyy Lapin lentokentille saapuvien lentojen ja matkustajien lukumäärän kasvuna etenkin talvisesonkina. Esimerkiksi vuonna 1998 Rovaniemelle saapui yhteensä 327 652 matkustajaa, joista kansainvälisiä (len-

Kuvio 5. Ulkomaiset ja kotimaiset vierailijat majoitusliikkeissä kuukausittain sesonkina 2019–2020 Lapissa (Aineisto: Tilastokeskus).

tomatkan lähtöpaikka on ulkomailla) oli 41 104 ja kotimaisia (lento lähtöpaikka on suomalainen lentokenttä) 286 548. Vuonna 2019 luvut olivat 120 657 kansainvälistä ja 540 467 kotimaista matkustajaa ja kaikkia matkustajia oli yhteensä 661 124 henkilöä. Rovaniemelle saapuu paljon kansainvälisiä matkustajia myös reittilennoilla Helsingistä, eivätkä he näy Finavian tilastossa. Lisäksi junaliikenne heillä on varsin suosittua sesonkina.

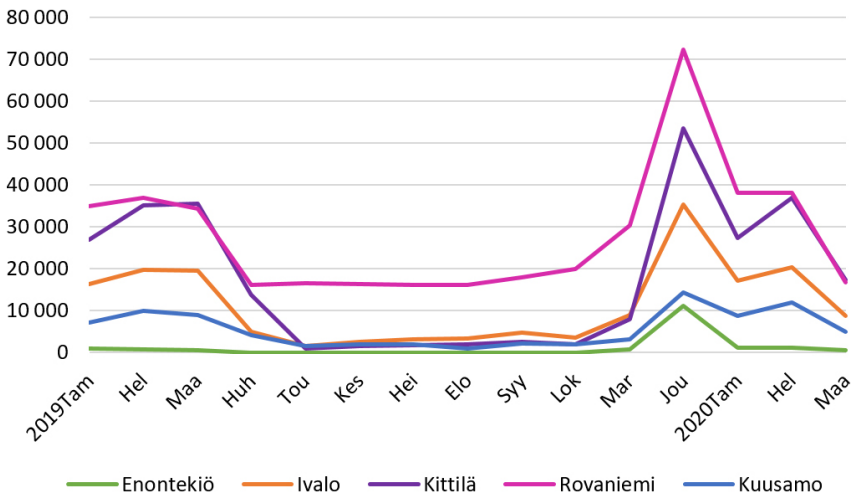
Taulukossa 5 tarkastellaan kotimaan ja ulkomaan lentoliikenteen kehitystä esimerkikunnissa Lapissa ja Koillismaalla ajanjaksona 2000–2019. Vuosittaisia lentomääriä tarkasteltaessa havaitaan, että ne ovat kasvaneet pitkällä aikavälillä huomattavasti kaikissa muissa kunnissa paitsi Kemi-Torniossa. Vuoden 2010 tilastoissa on notkahdus matkustajamäärissä. Tämän selityksenä voivat mahdollisesti olla finanssikriisi 2000-luvun lopussa ja kevään 2010 Islannin tulivuoren purkaukset, jotka sekoittivat lentoliikennettä merkittävästi. Suorien ulkomaan lentojen määrä on kasvanut tasaisesti ja ainoana poikkeuksena on Kemi-Tornio, jossa on nähtävissä pudotusta vuodesta 2010 vuoteen 2019. Ulkomaan lentojen osuus lennoista on ollut erityisen suuri Enontekiön kohdalla, missä vuonna 2019 melkein kaikki lennot ovat olleet ulkomaanlentoja.

Taulukko 5. Lapin ja Koillismaan lentokenttien matkustajamäärät sekä kotimaisten ja ulkomaisten lentojen osalta 2000–2019 (Aineisto: Finnavia).

Lennot	Rovaniemi	Kittilä	Ivalo	Kemi-Tornio	Enontekiö	Kuusamo
Lennot 2000	344 133	170 082	132 530	124 643	11 275	96 723
Kotimaiset	288 343	143 627	124 587	124 158	4 507	95 562
Ulkomaiset	55 790	26 455	8 003	485	6 768	1 161
Lennot 2010	309 708	214 376	111 946	96 562	16 023	82 497
Kotimaiset	246 464	142 197	92 838	95 079	848	68 953
Ulkomaiset	63 244	72 179	19 102	1 483	15 175	13 544
Lennot 2019	661 124	363 161	239 753	63 579	27 979	114 003
Kotimaiset	540 467	214 357	183 122	62 516	16	78 103
Ulkomaiset	120 657	148 804	56 631	1 063	27 963	35 900

Rovaniemen lentokentälle tuli 661 124 matkustajaa vuonna 2019. Tämä on valtakunnallisestikin vertailtuna suuri määrä. Edellä ovat ainoastaan Helsinki (21 861 082 matkustajaa) ja Oulu (1 057 355). Finavian valtakunnallisessa tilastossa vuonna 2019 ”top-10:een” mahtuu vielä Kittilä viidentenä (363 161) ja Ivalo (239 753) kahdeksantena. Työperäinen liikennöinti muodostaa todennäköisesti myös vankan pohjan lentoliikennöinnille.

Perinteisesti Rovaniemi on menestynyt joulumatkailussa. Tämä on havaittavissa kuukausikohtaisista lentoasemien saapuneista matkustajamääristä eri esimerkkikunnissa Lapissa ja Koillismaalla vuonna 2019 ja vuoden 2020 alussa (Kuvio 6). Rovaniemellä Napapiirin pajakylä ja Santa Park ovat vahvoja tekijöitä. Safarit ja talviset ohjelmapalvelut toimivat myös merkittävinä vetovoimatekijöinä. Lapin luontoa ja mystiikkaa on markkinoitu onnistuneesti ja myös muilla Lapin ja Koillismaan kentillä matkustajamäärät ovat kasvaneet voimakkaasti.

Kuvio 6. Saapuneiden matkustajien määrät kuukausittain eri lentokentillä Lapissa ja Koillismaalla vuonna 2019 ja vuoden 2020 alussa (Aineisto: Tilastokeskus).

Kuviosta 6 voidaan havaita, että joulukuussa on erittäin voimakas matkustajamäärien lisäys. Tätä kutsutaan joulunajan sesongiksi. Talvikuukaudet ovat myös melko vahvoja. Erityisenä haasteena Lapin ja Koillismaan matkailussa on huhtimarraskuun välinen aika. Sen markkinointi kaipaa kipeästi tehostusta. Yötöntä yötä onkin lähdetty tuotteistamaan. Tämä ei kuitenkaan vielä näy matkustajamäärissä.

Tarkasteltaessa kotimaisten ja ulkomaisten matkailijoiden yöpymisiä Inarissa, Kittilässä, Rovaniemellä, Sodankylässä ja Kuusamossa, voidaan todeta, että yöpymisten määrät ovat kasvaneet huomattavasti ajanjaksona 1995–2019 (Taulukko 6). Yhteistä kehityskululle on ollut myös se, että ulkomaisten yöpymisten osuus on kasvanut vuoteen 2019. Monin paikoin noin kaksi kolmasosaa yöpymisistä on ollut ulkomaisia ja tämä on nähtävissä Inarissa, Rovaniemellä ja Sodankylässä vuonna

Taulukko 6. Eräiden kuntien hotelliöypymisten määrät sekä kotimaisten ja ulkomais-
ten yöpymisten osuudet (%) Lapissa ja Koillismaalla ajanjaksona 1995–2019
(Aineisto: Tilastokeskus).

Yöpymiset	Inari	Kittilä	Rovaniemi	Sodankylä	Kuusamo
Yöpymiset 1995	231 171	136 131	271 640	53 371	157 494
Kotimaiset	60,1	75,4	45,0	55,2	84,0
Ulkomaiset	39,9	24,6	55,0	44,8	16,0
Yöpymiset 2000	278 872	176 892	287 540	97 775	199 479
Kotimaiset	61,8	79,4	46,5	51,3	88,1
Ulkomaiset	38,2	20,6	53,5	48,7	11,9
Yöpymiset 2010	263 489	297 694	391 748	86 123	231 924
Kotimaiset	55,8	70,9	47,5	47,7	76,6
Ulkomaiset	44,1	29,1	52,5	52,3	23,4
Yöpymiset 2019	389 934	393 628	691 100	194 897	322 430
Kotimaiset	32,0	44,8	35,4	34,6	73,4
Ulkomaiset	68,0	55,2	64,6	65,4	26,6

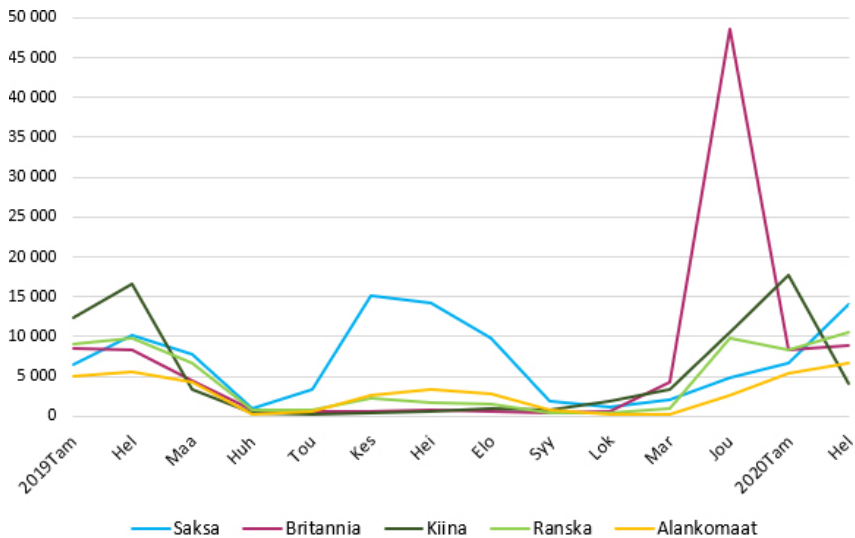
2019. Kittilässä ulkomaisten yöpymisten osuus on ollut 55 prosenttia, kun taas Kuusamossa se on ollut vain reilu neljännes vuonna 2019.

Kaiken kaikkiaan voidaan todeta, että matkailuala on Lapissa ja Koillismaalla toiminut erittäin suurena työllistäjänä tarkasteltaessa hotelliöypymisten määriä. Huomionarvoinen seikka on, että kyseisen liiketoiminnan ympärillä toimii muita yrityksiä, jotka ovat kiinteästi yhteydessä toisiinsa, kuten ravintolatoiminta ja siivouspalvelut. Näin matkailun kerrannaisvaikutukset ovat varsin mittavat eri toimialoilla.

Kun ulkomaisten matkustajien määrien kehitystä katsotaan ajanjaksolla 1995–2010, niin vuonna 1995 Kiinasta saapui Lappiin 253 matkailijaa, mutta vuonna 2019 heidän määränsä oli jo 51 613. Minkään muun maan kohdalla ei ole tapahtunut yhtä suurta kävijämäärän nousua. Mitkä tekijät selittävät Kiinasta matkustavien määrän räjähdysmäistä nousua? Kiinassa on tapahtunut keskiluokkaistuminen ja yhä useammalle taloudellinen vakavaraisuus mahdollistaa matkustamisen. Kiinalaisten tietoisuus Lapin matkailusta on kasvanut ja lisäksi hyvät kulkuyhteydet, kuten suorat lennot, mahdollistavat helpohkon tavan matkustaa. Lisäksi kiinalaisten tekemät investoinnit Lapissa ovat yksi selittävä tekijä Lapin matkailun nousuun heidän keskuudessaan (Koivurova ym. 2019). Kiinalaisturistit saapuvat Lappiin myös puhtaan luonnon ja ilman vuoksi, tapaamaan joulupukkia, näkemään revontulia ja nauttimaan palveluista, joita turismin ympärille on rakennettu (Tommasini & Zhou 2018). Venäläisten matkailijoiden määrä romahti vuonna 2014. Tämä johtunee Euroopan unionin asettamista talouspakotteista Venäjää kohtaan Krimin miehityksen ja Ukrai-

nan sotatoimien vuoksi. Myös öljyn markkinahinnan lasku on vaikuttanut öljynvientiin nojaavan Venäjän taloustilanteeseen. Venäläisten matkustajien määrän huomattava lasku ei kuitenkaan vaikuttanut Lapin ja Koillismaan työllisyystilanteeseen niin dramaattisesti kuin pelättiin, koska matkailualalla onnistuttiin saamaan tilalle muista maista matkailijoita, kuten esimerkiksi Kiinasta.

Kuviossa 7 esitetään viisi yleisintä matkustajien lähtömaata ja niiden matkailijavirrat kuukausittain sesonkina 2019–2020 Lapissa. Eri maiden välillä on selkeitä eroja siinä, mihin ajankohtaan vuodesta niiden matkailijavirrat kohdistuvat Lappiin. Saksalaisilla kesäaika erottuu suosituimpana ajankohtana tulla Suomeen, mutta myös talviaikaan on matkailijoita Lapissa. Briteillä korostuu joulukuun aika korkeana ”piikkinä” matkailijavirrassa. Kiinalaisten matkailu ajoittuu talvikaudelle, samoin kuin ranskalaisen. Alankomaista tullaan Lappiin talvella, mutta myös kesäturismia ilmenee.

Kuvio 7. Viiden yleisimmän lähtömaan matkailijavirrat kuukausittain sesonkina 2019–2020 Lapissa (Aineisto: Tilastokeskus).

Falkin ja Vierun (2017) mukaan yöpymiset Lapissa ovat kasvaneet 17 prosentista 40 prosenttiin viimeisen 20 vuoden aikana. Tutkimuksen tulosten mukaan lumen määrällä oli vaikutusta naapurimaista Ruotsista ja Venäjältä saapuvien matkustajien päätökseen tulla Suomen Lappiin. Sen sijaan lumen määrällä ei ollut vaikutusta päätöksentekoon matkustajien kohdalla, jotka olivat kotoisin Englannista, Saksasta, Italiasta, Espanjasta, Sveitsistä ja Japanista.

8. COVID-19-pandemia ja sen vaikutukset matkailualaan

Pandemian vaikutukset matkailualaan Suomessa

Keväällä 2020 alkanut COVID-19-pandemia levisi voimakkaasti maailmalla ja myös Suomessa. Sen seurauksena hallitus totesi yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa 16.3.2020 Suomen olevan poikkeusoloissa koronavirustilanteen vuoksi. Samalla hallitus linjasi lisätoimenpiteistä koronatilanteen hallitsemiseksi. Nämä linjaukset ja toimintaohjeet olivat lopulta voimassa 16.6.2020 asti (Valtioneuvosto 2020).

Koronakriisissä tehdyt rajoitteet vaikuttivat selvästi myös matkailualaan. Matkailuun vaikuttavia rajoituksia olivat esimerkiksi julkisten kokoontumisten rajoittaminen 10 henkilöön, matkustaja- ja henkilöliikenteen keskeyttäminen Suomeen lukuun ottamatta Suomen kansalaisten ja Suomessa asuvien henkilöiden paluuta ja Suomen rajojen sulkeminen. Aiemmin 13.3.2020 oli rajoitettu jo yli 500 hengen tilaisuudet ja esimerkiksi kaikki urheilutapahtumat oli peruttu. Uudellemaalle asetettiin liikkumisrajoituksia, jotka kestivät 15.4.2020 saakka. 31.3.2020 hallitus antoi asetuksen, jonka mukaan ravitsemisliikkeiden piti olla suljettuna 4.4.2020 alkaen.

Poikkeusolojen aikana säädettiin myös laki majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta (153/2020), jolla ravintolat ja muut ravitsemisliikkeet tietyin poikkeuksin suljettiin kahdeksi kuukaudeksi 30.3.2020 lukien. Hallitus antoi asiaa koskevan uuden esityksen tartuntatautilain väliaikaisesta muuttamisesta, jolla ravitsemisliikkeiden toimintaa väliaikaisesti rajoitettiin 31.10.2020 asti. Tiedonkeruun ajankohtana 8.6.–25.6.2020 koronarajoituksista luovuttiin asteittain. 1.6.2020 alkaen yleisötilaisuuksien kokoontumisraja nostettiin 50 henkilöön ja yli 50 henkilön tilaisuuksia sai järjestää erityisjärjestelyin. Yli 500 henkilön yleisötilaisuudet olivat kiellettyjä 31.7.2020 asti. Myös ravintolat ja kahvilat saivat avata tietyin rajoituksin. 15.6.2020 sisärajavaltvonta muuttui siten, että rajavaltvonnasta luovuttiin Norjan, Tanskan, Islannin, Viron, Latvian ja Liettuan osalta. 19.5.2020 hallitus oli linjannut, että kotimaassa voi matkailla noudattaen terveys- ja turvallisuusohjeita.

Pandemian vaikutukset matkailuyritysten toimintaan Lapissa ja Koillismaalla

Syksyn 2020 saapuessa Koillismaan ja erityisesti Lapin matkailun kannalta oli nähtävissä, että ulkomaanmatkajien määrä tulee laskemaan radikaalisti. Tavoitteena oli luoda malli, jossa matkailua voitaisiin tietyin edellytyksin toteuttaa. Lapin matkailuyritykset esittivät kuplamallin, jossa kukin saapuva ryhmä pysytelisi omana ryhmänään vierailun ajan, jolloin kontaktit ulkopuolisiin minimoituisivat. Esitys kuitenkin kaatui ja rajoituksia sekä matkailijoiden liikkuvuutta sekä ulkomailta että kotimaasta säädettiin vallitsevan tautitilanteen mukaisesti.

Elinkeinoelämän suhdannekatsauksen 2020 (Elinkeinoelämänkeskusliitto 2020a, 2020b) mukaan koronakriisi on vaikuttanut heikentävästi matkailu- ja ravintola-alan yritysten toimintaan. Myynti on jatkanut vähentymistään ja myyntitodotukset ovat kääntyneet selvään laskuun. Lisäksi henkilöstön määrä on vähentynyt voimakkaasti ja saman kehityksen ennakoidaan jatkuvan. Barometrin mukaan myynnin määrä kolmen kuukauden (heinä-, elo- ja syyskuu) aikana on laskenut huomattavasti verrattaessa vastaaviin lukuihin vuonna 2019. Myyntitodotukset seuraavalle kolmelle kuukaudelle olivat niin ikään vallitsevaa tilannetta kuvaavat.

Pohjois-Suomen teollisuuden, rakentamisen ja palveluiden yritysten suhdanteet heikentyivät syksyllä 2020. Alueen suhdannebarometrin mukaan tuotanto- ja myyntimäärät vähenivät syksyllä ja loppuvuoden odotukset olivat vaimeita. Suurimpana tuotannon kasvun esteenä koettiin olevan riittämätön kysyntä. Henkilökuntaa vähennettiin kyselyyn vastanneessa 125 yrityksessä heinä-, elo- ja syyskuussa. Vuoden loppuun mentäessä työvoimaa tullaan vähentämään edelleen jonkin verran. (Elinkeinoelämän keskusliitto 2020b.) Koska ei ole ollut palvelun tarvisijoita, ei myöskään henkilökunnan palkkaamiselle ole ollut tarvetta.

Lapin Kauppakamari ja Lapin Matkailuelinkeinon Liitto teetti kyselyn lappilaisille matkailualan yrityksille 30.4.–6.5.2020. Kyselyyn vastasi 199 yritystä. Kyselyyn vastanneista suurin osa oli pienyrityksiä (työllisti 1–5 henkilöä), 35 prosenttia keskisuuria yrityksiä (työllisti 6–49 henkilöä) ja suuria yrityksiä 5 prosenttia (työllisti vähintään 50 henkilöä). Yritysten toimialat olivat majoitustoiminta, ohjelmajpalvelut, ravitsemistoiminta, muu matkailua tukeva toiminta, kuljetus- ja autonvuokraus, vähittäiskauppa, matkatoimisto, hiihtokeskus ja alueorganisaatio. Kyselyyn vastanneista yrityksistä lähes puolet kertoi pienentävänsä henkilöstömäärää yli puolella tulevana talvikautena (Lapin Kauppakamari & Lapin Matkailuelinkeinon Liitto 2020).

Lavian (2020) mukaan lappilaiset matkailuyritykset jättivät ensimmäistä kertaa palkkaamatta sesonkityöntekijöitä talvisesongille 2020–2021. Esimerkiksi yritys, joka oli yleensä palkannut yritykseen noin 120 sesonkityöntekijää, tarvitsi kyseisenä talvena yksittäisiä kausityöntekijöitä. Lisäksi vakituisesta 25 henkilökuntaan kuuluvasta puolet oli lomautettu ja loppuja lomautettiin osa-aikaisesti. Normaalina talvisesonkina kaksi muuta yritystä on työllistänyt noin 1 400 kausityöntekijää. Kyseisenä talvena arvioitiin palkattavan 400 kausityöntekijää. Myös Harriniva Oy:n toimitusjohtaja Niina Pietikäisen mukaan kyseinen yritys rekrytoi vuosittain vakituisen henkilökunnan lisäksi noin 80 sesonkityöntekijää. Kyseisenä talvena ei oltu palkattu yhtään, sillä tarvetta ei ollut. Hän esitti huolensa myös siitä, että mikäli turisteja alkaisi nopeasti tulla Lappiin, mistä saataisiin yhtä nopeasti sesonkityöntekijöitä palkattua (Auvinen 2020).

MaRa teetti kyselyn Pohjois-Suomen jäsenyrityksille syyskuussa 2020. Kyselyyn vastasi 107 yritystä Kainuussa, Lapissa ja Pohjois-Pohjanmaalla. Kyselyn tulosten mukaan 55 prosenttia yrityksistä totesi menettävänsä vähintään puolet liikevaihdostaan alkavalla talvikaudella. Yli 40 prosenttia kyselyyn vastanneista yrityksistä kertoi vähentävänsä henkilöstön määrää ainakin puolella (MaRa 2020).

Koronapandemian vaikutukset näkyivät keväällä 2020 palvelualoilla yksityisellä sektorilla, erityisesti matkailualalla ja sen alihankintaketjuissa. Lomautusten huippu oli toukokuun puolivälissä, jolloin lomautettujen määrä oli 5 088 henkilöä. Luku oli yli kymmenkertainen verrattuna edellisvuoden lukuun. Kokonaisuudessaan Lapin matkailun työllistämisaikutus on normaalisti noin 8 000–10 000 henkilötyövuotta, joista arviolta puolet on ympärivuotisia työpaikkoja. Kausityöntekijöitä eri mittaisissa työsuhteissa voi olla jopa 12 000 henkilöä. Kun matkailualalla menee taloudellisesti huonosti, sillä on vaikutuksia alihankintaketjuihin ja muihin aloihin, myös kuntatalouteen (Lavia 2020a).

Lokakuun lopussa vuonna 2020 Lapissa oli 10 660 työttöntä, ts. yli neljännes enemmän kuin vuonna 2019. Työttömyysluvut ovat yhteydessä koronapandemiaan ja vaikutukset ovat suuremmat kunnissa, jotka ovat riippuvaisia matkailusta (Lavia 2020b.). Esimerkiksi osa rekikoirayrityksistä on päätenyt myymään, adoptoimaan ja jopa lahjoittamaan joitakin koiristaan. Koirien ylläpitämisen kulut ovat jopa tuhansia euroja kuukaudessa ja koska liikevaihtoa ei ole, ei ole myöskään mahdollisuutta tarjota eläimille niiden tarvitsemaa huolenpitoa.

Tukimuotoja matkailuyritysten pelastamiseksi vuonna 2020

Yritysten, etenkin matkailuyritysten, ahdinko tiedostettiin jo alkuvuonna 2020 ja valtion tasolla suunniteltiin tukimahdollisuuksia, joilla yritykset saadaan selviytymään korona-ajan yli. Päätöksenä oli, että yritykset, joiden toiminta vaikeutui kevään 2020 aikana, pystyivät hakemaan tukea toimintaansa eri tahoilta, kuten Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselta (ELY) (Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus 2020) ja Business Finlandista (Business Finland 2020). Kyseisten tukien piiriin pääsemiseksi asetettiin tarkat kriteerit, jotka yritysten tuli täyttää. Esimerkiksi uudet yritykset, joilla ei ollut osoittaa todistuksia riittävän kannattavaan liiketoimintaan, jäivät rahoituksen ulkopuolelle. Tällaisten aloittavien yritysten tukea alkoi rahoittamaan muita tahoja, esimerkiksi Business Rovaniemeltä yksityisyrittäjät saivat anoa korona-ajan stipendiä (Rovaniemen kaupunki 2020a). Kylien kehittämiskeskukselta pystyi anomaan yritysseteliä, vaikka kyseisenä vuonna se ei olisi ollut yritykselle muutoin mahdollista (Rovaniemen kaupunki 2020b). Myös Valtionkonttori myönsi koronatuken. Valtionkonttorin tuki oli tarkoitettu hyvin menestyville suurille yrityksille, eikä tukea maksettu päällekkäin muun saadun koronatuken kanssa (Valtionkonttori 2020).

Vuoden 2020 lopulla suunniteltiin uusi tukipaketti koronan vaikutusten jatkumisen vuoksi. Hakukriteereitä muokattiin siten, että kyseiseen tukipakettiin pyrittiin sisällyttämään myös ne yritykset, jotka jäivät aiempien tukiprosessien ulkopuolelle, koska ne eivät olleet täyttäneet asetettuja kriteerejä.

Lapin Kauppakamarin ja Lapin Matkailuelinkeinon Liiton kyselyn mukaan 60 prosenttia yrityksistä kertoi menevänsä konkurssiin, mikäli vuoden 2020 talvisesongille ei saavu ulkomaalaisia matkailijoita. Erityisesti Pohjois-Lapin yrittäjien tilanne oli huolestuttava. Joulukausi, mikä kestää marras-joulukuun, on Lapin matkailuyrityksille erityisen tärkeä. Kyseiset yritykset arvioivat myös käytössä olleita korona-rahoitusinstrumenttien toimivuutta. Suosituin oli Business Finlandin tuki, jota oli käyttänyt 43 prosenttia kyselyyn vastanneista yrityksistä. Toiveena oli siirtyminen muun muassa rajoitusten purkuun ja markkinoiden hallittuun avaamiseen (Lapin Kauppakamari & Lapin Matkailuelinkeinon Liitto 2020).

9. Lapin ja Koillismaan kausimuutto ja pendelöinti matkailualalla

Kyselyiden toteutus

Kesä- ja joulukuun välisenä aikana vuonna 2020 lähetettiin sähköinen kysely Lapin ja Koillismaan (Kuvio 8) kaupungin- ja kunnanjohtajille (Liite 1) sekä matkailuyrittäjille (Liite 2), jossa tiedusteltiin heidän näkemyksiään paikkakuntansa matkailusta ja siihen liittyvästä kausimuutosta ja pendelöinnistä. Kyselyssä tarkennettiin myös koronapandemian vaikutuksia ja tulevaisuuden visioita. COVID-19-pandemia pysäytti kansainvälisen matkailun. Suomessa matkailun kokonaiskysynnän laskun arveltiin olevan jopa 60–70 prosenttia vuonna 2020 ja palautuminen vuoden 2019 tasolle kestäisi ainakin vuoteen 2022 (Räikkönen & Raninen 2020).

Tiedonkeruu toteutettiin sähköisenä kyselynä. Kyselykutsu lähetettiin sähköpostilla 21 kaupungin- ja kunnanjohtajalle sekä 121 matkailualan yritykseen Lapin ja Koillismaan alueella. Kyselyyn vastaamisesta muistutettiin sähköpostitse kolme kertaa. Vastauksia kertyi lopulta kaupungin- ja kunnanjohtajilta 3 (14 %), joista kaksi oli kyselylomakkeeseen vastausta ja yksi puhelinhaastattelu. Matkailuyrityksistä vastasi kyselyyn 19 yritystä (16 %). Vastaajat olivat matkailualan yrittäjiä ja matkailualan yrityksissä työskenteleviä henkilöitä. Kysely koski COVID-19-pandemiaa edeltävää vuotta 2019, mutta siihen sisällytettiin myös kysymyksiä keväällä 2020 puhjenneen koronapandemian vaikutuksista.

Kuvio 8. Lapin ja Koillismaan kunnat sekä niiden sijainti.

Kyselyyn osallistuneet kaupungin- ja kunnanjohtajat

Kyselyyn vastanneet kolme kaupungin- ja kunnanjohtajaa edustivat sekä Lapissa että Koillismaalla sijaitsevia kuntia. Yhdessä näistä kunnista asui 2 501–4 500 asukasta, toisessa 6 501–10 000 ja kolmannessa 15 001–20 000. Yksi kunnista oli ns. matkailualaa kehittävä kunta, yhdessä kunnassa matkailualan mainittiin olevan toinen suurista kunnan elinkeinoista ja kolmannessa matkailutoiminta oli merkittävässä asemassa, jopa kunnan tärkein elinkeino. Matkailuun liittyviä elinkeinoja kunnissa ovat majoitustoiminta, ravitsemistoiminta ja laskettelu. Lisäksi mainittiin matkaoppaiden palvelut, urheiluvälineiden vähittäiskauppa, vaatteiden vähittäiskauppa, kylpylälaitokset, moottoriajoneuvojen vuokraus ja kiinteistöjen siivouspalvelut.

Kaupungin- ja kunnanjohtajien mukaan matkailualan kasvua oli nähtävissä vuoden 2019 loppuun tultaessa siten, että matkailuelinkeinoa kehittävässä kunnassa kasvu oli ollut voimakasta ja kunnassa, jossa matkailuelinkeino oli jo saanut vankan jalansijan, kasvua oli tapahtunut jonkin verran.

Tapaus 1: Matkailualaa kehittävä kunta

Kunnanjohtajan mukaan kuntaan palkataan matkailualalle tällä hetkellä (vuonna 2020) riittävästi työntekijöitä. Kunnan elinkeinorakenteessa matkailutoiminta ja sen ympärillä olevat palvelut olivat vielä kehittyvää toimintaa eikä matkailualalla työskentelevien osuus kunnan työllisistä ollut merkittävä. Kausimuuttajien ja pendelöivien henkilöiden määrä matkailusesongin aikana kasvoi kunnassa jonkin verran. Kausimuuttajat olivat kotoisin Suomesta ja heidän merkityksensä katsottiin olevan vähäinen kunnan matkailualan työllistämässä. Tämä johtui ensisijaisesti siitä, että itse toimiala oli kyseisessä kunnassa vielä heikosti kehittynyt.

Matkailusesongin aikana pendelöivien matkailualalla työskentelevien määrän kasvua oli jonkin verran, mutta myös heidän merkityksensä matkailualan työllistämässä katsottiin olevan vähäinen juuri siitä syystä, että matkailun kehittäminen oli alkutekijöissään. Pendelöivien työntekijöiden kotipaikkakunnasta ei kunnanjohtajalla ollut tarkkaa tietoa.

Kunnassa oli laadittu matkailun kehittämissuunnitelma, jossa oli hahmoteltu erilaisia toimia, joilla kehitetään palvelujärjestelmää ja esimerkiksi asunnon saantia matkailualan kausityövoimalle. Kyseinen kunta haki tukea matkailualan työvoiman houkuttelussa muilta alueilta kunnan yleismarkkinoinnin ja Meri-Lapin Matkailu Oy:n ostopalveluiden avulla.

Kunnanjohtajan mukaan koronakriisi (COVID-19-pandemia) vaikeutti kunnassa toimivien matkailualan yrityksistä erityisesti niitä, jotka tarjosivat ruokailupalveluja. Tulevaisuuden näkymät olivat kuitenkin positiiviset:

”Tämän vuoden tuloskehitys tulee olemaan heikko, mutta näkymät normalisoituvat rajoitustoimien purkamisen jälkeen.”

Tapaus 2: Matkailuala toinen kaupungin suurista elinkeinoista

Kaupunginjohtajan mukaan kaupungin noin 6 000 työpaikasta matkailu työllisti arviolta 800 henkilöä. Vuoden 2019 aikana matkailu oli parantanut myyntitulostaan kuukausi kuukaudelta talvisesonkina ja myös kesäkuukaudet näkyivät myynnin kasvuna vuoden 2020 osalta. Tähän vaikutti koronapandemia ja ihmisten hakeutuminen luonnon pariin. Kaiken kaikkiaan matkailukuukausia on 10 vuodessa ja näin ollen työntekijöistä suurin osa on palkattu ympärivuotisesti. Siten kausimuuttajia ei ollut kovin paljoa. Kausimuuttajat olivat kotimaasta ja ulkomailta:

”Kyllä Venäjä ja Viro on varmaan niitä. Ja sen verran voin todeta, että taisi olla 7 eri kansallisuutta, hakeutui yrittäjäksi viime vuonna, ja siinä listauksessa oli muun muassa Englannista ja Skotlannista ja Hollannista ainakin. Nämä maat nyt ainakin tulee mieleen. Taisi olla yksi, olikohan Kanadastakin.”

Pendelöijien määrän kaupunginjohtaja arvioi seuraavasti:

”Niin. Jos meillä on nyt niinku 800 arvioidaan olevan matkailualalla, niin varmaan 100 tarvitaan ainakin tai 200 sitten niinä huippusesonkeina alueen ulkopuolelta.”

Tapaus 3: Matkailuala kunnan merkittävin elinkeino

Kunnanjohtajan mukaan kunnassa, jossa matkailualalla on erittäin suuri merkitys, palkataan työntekijöitä matkailusesongin aikana riittävästi ja sesongin aikana työskentelevien määrä kasvaa jonkin verran. Kausimuuttajien lukumäärä oli pysynyt vuoden 2019 aikana vakaana ja heitä saapui sekä Suomesta että ulkomailta. Kausimuuttajien merkitys kunnan matkailualan työllistämässä oli suuri. Matkailusesongin aikana pendelöivien matkailualalla työskentelevien

määrä kasvoi kunnassa jonkin verran ja heidän merkityksensä kunnan matkailualan työllistämässä oli suuri. Pendelöijät saapuivat naapurikunnista.

Kunnanjohtaja kertoi, että kunta oli kehittänyt palvelujärjestelmäänsä ja pystyi tarjoamaan kaikki palvelut kausityövoimalle, kuten koulut, päiväkodit ja terveydenhuollon. Kunta ei avustanut suoraan matkailualan työvoiman houkutelussa muilta alueilta.

Kunnanjohtajan mukaan koronakriisin vaikutukset kunnan työllisyyteen olivat mittavat, sillä lomautukset ja irtisanomiset olivat suuressa määrin vaikuttaneet työllisyyteen. Kyseisen kunnanjohtajan tulevaisuuden näkymät olivat kuitenkin toiveikkaat ja hänen mukaansa kahden seuraavan vuoden aikana:

”Matkailijamäärät nousevat hitaasti entiselle tasolle.”

Kyselyyn osallistuneet matkailualan yritykset ja vastaajat

Kyselyyn vastanneista 19 yrityksestä kahdeksan yritystä harjoitti vähintään viittä matkailuun liittyvää toimintaa (Liite 2 kyselylomake). Yrityksistä neljä puolestaan ilmoitti toimintansa keskittyvän vain yhden toiminnon ympärille. Kaikkiin neljä viidesosaa vastanneista yrityksistä harjoitti majoitustoimintaa. Puolet yrityksistä harjoitti ravitsemistoimintaa ja puolella oli käytössään myös varauspalvelu. Lähes puolet vastaajista luokitteli toimintansa matkatoimistojen ja matkanjärjestäjien toiminnaksi. Lähes kolmannes vastaajista tarjosi myös matkaoppaiden palveluita. Kiinteistöjen siivouspalvelua harjoitti neljännes vastaajista. Muita yritysten harjoittamia toimintoja olivat laskettelupalvelut, opastetut luontosafarit, vaatteiden tai urheiluvälineiden vähittäiskauppa, teemapuistot, moottoriajoneuvojen vuokraus, ohjelmapalvelut, pesulapalvelut ja remontointi.

Suurin osa (13 yritystä) vastanneista yrityksistä työllisti 1–5 henkilöä. Noin kolmasosassa (6 yritystä) yrityksiä työntekijöiden määrä vaihteli 6–50 välillä. Joukossa oli kaksi 51–100 henkilöä työllistävää yritystä ja suurimmassa yrityksessä oli 101–150 työntekijää.

Osallistuneista yrityksistä 12 oli perustettu 2000-luvulla. Vanhin yritys oli perustettu 1957 ja nuorin 2017. Maantieteellisesti yritykset jakautuivat Lapin ja Koillismaan alueelle kuuteen eri kuntaan. Noin puolet (8 yritystä) kyselyyn osallistuneista yrityksistä sijaitsi Koillismaalla Kuusamossa. Seuraavaksi eniten vastauksia tuli Lapista Kittilästä (4) ja Posiolta (2). Enontekiöltä, Muoniosta, Rovaniemeltä, Sallasta ja Utsjoelta osallistui jokaisesta yksi yritys.

Vastaajista suurin osa työskenteli esimies- tai johtotehtävissä yrityksessä. Kuusi vastaajaa toimi itse yrittäjänä ja kolme vastaajaa kertoi olevansa yrityksen toimitusjohtaja. Vastaajien joukossa oli myös muun muassa hotellinjohtajia, myynti- ja markkinointitehtävissä toimivia sekä assistentteja.

Vuosi 2019 matkailualalla noususuhdanteinen

Matkailualalla on ollut myönteinen kehitys vuonna 2019, mikä ilmeni kyselyyn osallistuneissa yrityksissä. Avoimissa vastauksissa vastaajat kertoivat toiminnan kehittymisen olleen erittäin hyvää viimeisten parin vuoden aikana. Sekä kotimaan- että ulkomaanmatkailijoita oli riittänyt.

”Alueen matkailu on piristynyt huomattavasti, kun alueen tarjontaa on kehitetty. Se on näkynyt suoraan liikevaihdossa.”

”Kasvu voimakasta etenkin talvella ja kesälle kovaa investointia ja kehittämistä.”

Kun vastaajia pyydettiin arvioimaan matkailualan kasvua yrityksessään vuoden 2019 loppuun saakka, kaikki vastaajat kokivat matkailualan kasvun olleen noususuhdanteista. Vastaajista 69 prosenttia vastasi olevansa täysin samaa mieltä siitä, että vuosi on ollut nousujohteinen ja 31 prosenttia oli asiasta jokin samaa mieltä.

Kausimuuttajat tärkeä työvoiman lähde

Kyselyyn osallistuneista yhdeksästätoista yrityksestä kahdessaatoista työskenteli kausimuuttajia vuonna 2019. Kaikissa yli viisi henkilöä työllistävässä yrityksissä oli kausimuuttajia. Yhdessä yrityksistä työskenteli 100 kausimuuttajaa vuonna 2019, kuudessa yrityksessä kussakin 10–40 kausimuuttajaa, viidessä yrityksessä kausimuuttajia oli alle kymmenen henkilöä ja seitsemässä yrityksessä ei ollut yhtään kausityöntekijää. Kausimuuttajia työllistäneet yritykset jakautuivat kyselyyn osallistuneista seitsemän kunnan alueelle (Enontekiö, Kittilä, Kuusamo, Muonio, Posio, Rovaniemi ja Utsjoki).

Kolmetoista yritystä, joissa oli kausimuuttajia vuonna 2019, kertoi kausimuuttajien määrän kasvusta. Vastanneista yrityksistä viisi arvioi, että vuonna 2019 matkailusesongin aikana matkailualalla työskentelevien kausimuuttajien määrä kasvoi runsaasti, seitsemässä yrityksessä kasvua oli jonkin verran.

Kausimuuttajat työskentelivät pääosin suorittavissa tehtävissä vuonna 2019. Suurin osa toimi ravintola-alan työtehtävissä tai asiakaspalvelutehtävissä. Kausimuuttajien työtehtäviksi mainittiin yleisimmin:

- tarjoilija
- kokki
- vastaanottovirkailija
- kerroshoitaja
- huoltomies

Kausimuuttajia työskenteli myös eräoppaina ohjelmapalveluissa, erilaisissa opastehtävissä koiratarhalla tai kelkkasafarien puolella, välinevuokraamoiden henkilökuntana ja hissien hoitajina.

Kysyttäessä yrityksiltä, mistä kausimuuttajat yleensä (muulloinkin kuin 2019) olivat kotoisin, vastanneista yrityksistä viisi raportoi kausimuuttajien tulevan Suomesta. Yhdeksään yritykseen kausimuuttajia tuli sekä Suomesta että ulkomailta. Yhteenkään kyselyyn osallistuneista yrityksistä ei ollut tullut kausimuuttajia pelkästään ulkomailta. Yritykset rekrytoivat kausityöntekijöitä maastamme etenkin Lapista. Toiseksi eniten kausityöntekijöitä rekrytoitiin Uudeltamaalta. Muuten kausityöntekijöitä oli rekrytoitu yrityksiin eri puolelta Suomea.

Vastanneista yrityksistä yhdeksän oli rekrytoinut kausityöntekijöitä ulkomailta. Tärkeimpiä rekrytointimaita olivat Puola ja Belgia, joiden lisäksi mainittiin muita Euroopan maita. Oheisessa asetelmassa on listattu kausityöntekijöiden lähtömaat. Kausityöntekijöitä saattoi olla samassa yrityksessä useammasta maasta.

Belgia (3 yritystä)	Puola (3)	Sveitsi (2)
Ranska (2)	Saksa (2)	Iso-Britannia (2)
Slovakia (2)	Viro (1)	Venäjä (1)
Hollanti (1)	Espanja (1)	

Euroopan ulkopuolelta mainittiin tärkeinä rekrytointimaina Australia (2 yritystä) ja Argentiina (1).

Kausimuuttajat eivät yleensä ole samoja henkilöitä eri vuosina. Sen sijaan kuusi vastaajaa kertoi, että kausimuuttajat ovat useimmiten olleet samoja henkilöitä kuin aiempina vuosina. Viisi vastaajaa kertoi vaihtuvuuden olevan suurta

eri vuosina ja viidessä yrityksessä vaihtelua kausimuuttajissa on ollut jonkin verran eri vuosina.

Vastaajia pyydettiin sanallisesti arvioimaan, mikä merkitys kausimuutolla on ollut yrityksen työllistämisessä vuonna 2019. Enemmistö koki, että kausimuutolla on ollut suuri merkitys tai se on ollut tärkeä lisä yrityksen työllistämisessä vuonna 2019. Vain kuusi vastaajaa arvioi, että kausimuutolla ei ole ollut merkitystä tai merkitys on vain kohtalainen yrityksen työllistämisessä vuonna 2019. Vastauksissa mainittiin esimerkiksi huoltopalveluiden ulkoistamisen johtaneen siihen, ettei tarvetta kausimuuttajille yrityksessä nyt ole ollut.

”Tärkeä, ilman muualta tullutta sesonkityövoimaa emme olisi voineet operoida, koska paikkakunnalta ei löydy henkilökuntaa.”

Ilman kausimuuttajia suurimmalla osalla vastanneista yrityksistä ei olisi tarpeeksi työntekijöitä tai työntekijöiden taitotaso ei olisi riittävä yrityksen tarpeisiin:

”ISO merkitys, tarvitsemme kielitaitoisia monitoimiosaaja asiakaspalvelijoita.”

Yksi yrityksistä perusteli kausimuuttajien tarpeellisuutta seuraavasti:

”Yrityksemme pyörii sesonkina kausimuuttajien voimin. Henkilökunta enemmän kuin kaksinkertaistuu sesonkeina kausityöntekijöillä.”

Alueen puutteelliset majoitusmahdollisuudet mainittiin kausimuuttoa rajoittavana tekijänä.

Pendelöinti merkittävää yritys- ja tehtäväkohtaisesti

Kyselyyn osallistuneista yrityksistä kuudessa työskenteli pendelöijiiä vuonna 2019. Nämä yritykset toimivat Kuusamossa, Kittilässä. Enontekiöllä, Muoniossa ja Rovaniemellä. Pendelöintiä oli tasaisesti kaiken kokoisissa yrityksissä. Kaikissa yrityksissä, joissa oli pendelöijiiä, oli myös kausimuuttajia.

Pendelöijien määrä oli yrityksissä selkeästi kausimuuttajien määrää pienempi. Pendelöijiiä olikin useimmissa yrityksissä yksi tai kaksi henkilöä, mutta enimmillään viisi henkilöä. Matkailusezonki ei tuonut merkittäviä muutoksia pendelöijien määrään vuonna 2019. Pendelöijien vuosittainen vaihtuvuus ei

myöskään ole ollut suurta, vaan he olivat samoja henkilöitä eri vuosina. Kahdessa yrityksessä pendelöijissä on jonkin verran vaihtelua eri vuosina.

Niitä yrityksiä, joissa työntekijöitä oli pendelöinyt vuonna 2019, pyydettiin nimeämään 1–4 kuntaa, joista heidän työntekijänsä olivat pendelöineet eniten

Eniten pendelöintiä

- Kittilä
- Kolari
- Muonio
- Posio
- Rovaniemi
- Jyväskylä

Toiseksi eniten pendelöintiä

- Enontekiö
- Oulu
- Sodankylä
- Tampere

ja toiseksi eniten. Näitä kuntia, joista pendelöintiä tapahtui tutkimuksen yrityksiin, oli yhteensä 10 ja ne ilmenevät oheisesta asetelmasta:

Yhdessä yrityksessä oli pendelöintiä ulkomailta, Ruotsista. Vastanneissa yrityksissä pendelöijät toimivat suurimmaksi osaksi asiakaspalvelutehtävissä, kuten vastaanottovirkailijoina. Arvioitaessa pendelöinnin merkitystä yrityksen työllistämisessä vuonna 2019, suurin osa vastaajista kertoo, että merkitys ei ole ollut suuri tai merkitystä ei ole ollut lainkaan. Osalle yrityksistä pendelöinti kuitenkin on mahdollistanut työvoiman saannin tai se on ollut tehtäväkohtaisesti merkittävää.

Työntekijöiden palkkaaminen ja sen haasteet

Kyselyssä kysyttiin suhtautumista väittämään: *Matkailusesongin aikana yritykseen palkataan henkilöitä riittävästi*. Yksikään vastaajista ei ollut täysin eri mieltä väittämästä, mutta muuten vastauksissa oli hajontaa yritysten kesken. Enemmistö koki, että työntekijöitä palkataan tarpeeksi (7 vastaajaa) tai he ovat ainakin jokseenkin samaa mieltä (6 vastaajaa) asiasta. Kolme vastaajaa oli asiasta jokseenkin eri mieltä. Vastaajista kolme ei ollut asiasta samaa eikä eri mieltä.

Henkilöstömäärään tyytyväisimmät vastaajat löytyivät yrityksistä, joissa työskenteli kausimuuttajia. Näistä yrityksistä enemmistö oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä siitä, että sesongin aikana yritykseen palkataan henkilöitä riittävästi.

Vastaajat kertoivat, että työntekijöitä on ollut yleisesti vaikeinta löytää kokeiksi ja tarjoilijoiksi sekä siivous- ja huoltopalvelutöihin vuonna 2019. Eri-

tyisen hankalaksi rekrytointikohteeksi nostettiin vastaanottovirkailijat. Eräs vastaajista kuvasi, että yrityksellä on jonkin verran haastetta keittiöpuolen ammattien osalta, mutta haastavinta on ollut vastaanottovirkailijan löytäminen. Vastaanottovirkailijan kriteereissä kielitaito oli yksi työntekijöitä karsiva kriteeri. Yrityksillä oli haasteita myös erä- ja luonto-oppaiden sekä esimiesten löytämisessä.

Kunnan rooli matkailualan edistämässä yritysten näkökulmasta

Vastaajilta kysyttiin, avustaako kunta yrityksiä jollakin tavoin matkailualan työvoiman houkuttelussa muilta alueilta. Tältä osin kuntien roolissa oli paikallisia eroja. Vastausten perusteella kunnat tekevät jonkin verran imagomarkkinointia työvoiman houkuttelemiseksi alueelle. Joissakin kunnissa se tapahtuu paikallisen matkailutoimijan kautta ja joissakin järjestetään yhteyksiä työvoimapalveluihin. Toisten vastaajien mukaan houkuttelu jää yritysten omalle vastuulle tai kunta ei tee mitään. Oman kunnan aktiivista roolia matkailun kehittämisessä myös keuhuttiin.

Samassa yhteydessä vastaajia pyydettiin esittämään omalle kunnalleen kehittämisaatuksia matkailualan yrityksen näkökulmasta. Selvästi merkittävimpänä kehityskohteena pidettiin ratkaisuja asuntopulaan.

”Asuntopula on yksi merkittävä este tällä hetkellä.”

Vastauksissa toivottiin kunnan rakentavan tai järjestävän lisää asuntoja kausityöntekijöille ja ulkopaikkakuntalaisille. Kehitystoiveissa oli myös monipuolisempia, ympärivuotisia asuntoja sekä edullisia vuokra-asuntoja.

Kunnilta toivottiin lisää aktiivisuutta ulkopaikkakuntalaisten houkuttelemiseksi. Kuntien toivottiin tuovan kuntaa houkuttelevalla tavalla esille, jotta ihmiset kiinnostuisivat hakeutumaan kunnan alueella oleviin yrityksiin töihin. Ratkaisuehdotuksina olivat esimerkiksi kunnan työmahdollisuuksien ja työpaikkailmoitusten tuominen paremmin esille sekä perheen muuttaessa molempien vanhempien työllistyminen.

Matkailu tärkeä osa kuntien elinkeinorakennetta

Kyselyyn vastanneet yritykset kokivat matkailutoiminnan ja sen ympärillä toimivien palveluiden merkityksen kunnille suureksi ja merkityksen arveltiin jopa kasvavan.

”Todella merkittävä osa, varsinkin talvella, mutta nousussa myös kesäaikaan.”

Useampi vastaajista arveli matkailualan olevan kuntansa kolmen merkittävimmän toimialan joukossa.

”Todella tärkeä. Palvelut on rakennettu tukemaan matkailua. Ilman matkailua ei olisi näin paljon palveluita.”

Vastaajat kokivat, että kunnat eivät kuitenkaan ole kehittäneet palvelujärjestelmäänsä tai asunnon saantia kausityövoimalle tarpeeksi. Vastauksissa kerrottiin, että jos kunta on kehittänyt asuntojen saantia, on se aikataulullisesti ollut myöhässä tai asuntojen hintataso on ollut liian kallis kausityöntekijöille, joilla on usein asunto myös kotipaikkakunnallaan.

Koronapandemian vaikutukset yritysten toimintaan

Kyselyssä selvitettiin, miten koronapandemian vaikutukset näkyvät yritysten toiminnassa kyselyn hetkellä (kesäkuu 2020). Maaliskuussa 2020 hallitus linjasi toimenpiteitä, joilla pyrittiin hallitsemaan COVID-19-pandemian leviämistä. Osa toimenpiteistä, kuten Suomen rajojen sulkeminen, matkustaja- ja henkilöliikenteen keskeyttäminen sekä ravintoloiden ja ravitsemisliikkeiden sulkeminen, vaikutti voimakkaasti myös matkailualan yritysten toimintaan. Muun muassa 22.3.2020 uutisoitiin, että pohjoisen suuret hiihtokeskukset sulkevat rinteensä kesken kauden (Karjalainen 2020). Tiedonkeruun aikana rajoituksista oli osittain luovuttu. Ravintolat saivat olla auki tietyin ehdoin ja kotimaassa sai matkailla noudattaen terveys- ja turvallisuusohjeita.

Kyselyyn vastanneet yritykset kertoivat koronakriisin ja sen takia asetettujen rajoitusten vaikuttavan liiketoimintaansa edelleen merkittävästi.

”Majoituskysyntä alkaa kuukautta myöhässä kesän osalta sekä ulkomaalaiset puuttuu kokonaan.”

Yritysten liiketoiminta oli tiedonkeruun aikana hyvin hiljaista ja epävarmalla pohjalla. Erään vastaajan mukaan asiakkaat olivat vähentyneet 95 prosenttisesti, toinen kuvaili liikevaihdon romahtaneen. Monet yritykset olivat olleet kiinni huhtikuun alusta lähtien ja pysyivät edelleen kiinni. Henkilökunta oli lomautettu tai työllistetty muualle. Osa yrityksistä oli avannut jo toimintojaan, osa rajoitustusti tai avausta suunniteltiin. Toisaalta myös lisää työvoimaa kaivattiin. Tulevan kauden rekrytoinneista ei osattu arvioida vallitsevassa tilanteessa vielä mitään.

Vastaajia pyydettiin arvioimaan koronakriisin vaikutusta yrityksen toimintaan seuraavan kahden vuoden ajan. Epävarmuus koronan tulevaisuudesta näkyi vastauksissa. Suurin osa vastaajista arveli liikevaihtonsa pienevän koronakriisin seurauksena ja että kriisillä on pitkäaikaisvaikutuksia liiketoimintaan. Vuosi 2019 oli yrityksissä arvioitu nousujohteiseksi liiketoiminnan osalta. Koronakriisi muutti kuitenkin tilanteen ja vastaajat arvoivat, että pääsy takaisin 2019 tasolle saattaisi olla hidas. Myös rekrytointien uskottiin vähenevän.

”Kriisillä on pitkäaikaisia vaikutuksia ja kestää enemmän kuin kaksi vuotta, että toimintamme tulee pääsemään samalle tasolle kuin ennen kriisiä.”

Ulkomaalaisten matkailijoiden määrän uskottiin pysyvän pienenä tai vähenevän. Tiedonkeruun aikana rajoja avattiin ja Baltian maista sekä Pohjoismaista, pois lukien Ruotsi, saattoi taas matkustaa Suomeen. Osa vastaajista uskoi, että kotimaan matkailijoiden määrä kasvaa, mikä voi mahdollisesti näkyä jopa positiivisesti asiakasmäärissä. Uusia innovaatioita kaivattiin tilanteen pelastamiseksi.

Vaikka moni arvioi toiminnan palautuvan ennalleen vasta muutaman vuoden päästä, arvioi osa kuitenkin varovaisen toiveikkaasti, että paluu koronaa edeltävään tilanteeseen on mahdollinen.

”Seuraavan kahden vuoden aikana koronatappiot selätetty ja ollaan tasolla ennen koronaa.”

10. Matkailu virkoamassa ja tarve kausityövoimalle lisääntyä

Matkailu kasvussa

Viime vuosina ennen pandemiaa matkailun merkitys aluekehityksen kannalta on kasvanut merkittävästi Suomessa ja Pohjoismaissa. Lapissa matkailualalla työskentelee 11 prosenttia kaikkien toimialojen henkilöstöstä (Ianioglo & Rissanen 2020). Matkailu on siten keskeinen elementti aluetaloudessa. Se on myös keino edistää taloudellista kehitystä syrjäisillä alueilla (ks. Saarinen 2003).

Maailmanlaajuinen pandemia pysähdytti matkailuvirrat, mutta vähitellen matkailu on virkoamassa takaisin pandemiaa edeltävälle tasolle Suomessa. Valtakunnallisen ja alueellisen matkailutilinpidon (Työ- ja elinkeinoministeriö 2022) mukaan COVID-19-pandemialla on ollut negatiivinen vaikutus matkailualalle etenkin ulkomaisten matkailijoiden kohdalla. Ulkomainen kysyntä väheni vuonna 2021 loppuvuoden elpymisestä huolimatta 16 prosenttia vuodesta 2020. Sen sijaan kotimaanmatkailun kysyntä nousi vuonna 2021 noin neljänneksen edellisvuodesta eli selvästi pandemiaa edeltävän tason yläpuolelle. Suomalaisten osuus matkailukysynnästä nousi lähes 90 prosenttiin vuonna 2021 (vrt. 67 % vuonna 2019). Kotimainen kysyntä on siten paikannut jossain määrin ulkomaisten matkailijoiden kysynnän hiipumista.

Kun tarkastellaan ulkomaisia matkailijoita, tärkeimmistä matkailijamaista määrällisesti eniten lisääntyivät brittien yöpymiset, jotka lisääntyivät 88 700 yöllä tammi-joulukuussa 2021 Suomessa verrattuna vuoteen 2020. Tämä oli noin 53 prosenttia edellisvuotta enemmän. Suurin vähennys tapahtui venäläisten yöpymisissä, jotka vähenivät 217 300 yöllä. Heidän yöpymisiään oli 84 prosenttia vähemmän kuin tammi-joulukuussa 2020. Suurin ulkomaalaisten ryhmä Suomessa olivat saksalaiset 259 000 yöpymisellään vuonna 2021. Maakunnista korkeimmat hotellihuoneiden käyttöasteet mitattiin Lapissa, 66 prosenttia ja Pohjois-Pohjanmaalla, noin 50 prosenttia (Tilastokeskus 2022b).

Työvoiman saatavuus

Yksi keskeinen matkailuun ja sen kehittymiseen vaikuttava tekijä on työvoiman saatavuus, jolloin työntekijöitä rekrytoidaan avoimiin työpaikkoihin joko alueelta paikallisesti tai tarpeen vaatiessa alueen ulkopuolelta. Tämä tutkimus on osoittanut, että kausimuuttajia tulee Lappiin ja Koillismaalle myös ulkomailta. Samoin pendelöintiä tutkimusalueelle on Etelä-Suomesta saakka, jolloin voidaan puhua pitkän matkan pendelöinnistä. Toki lähikunnista on ilmennyt myös päivittäistä pendelöintiä matkailualan työpaikkoihin.

Matkailun virkoamisen johdosta työvoiman kysyntä on alkanut jälleen kasvaa. Pandemian johdosta matkailu- ja ravintola-alalta on arvioiden mukaan lähtenyt monia ammattilaisia muille aloille. Yrityksissä vaikeinta on ollut löytää kokkeja ja ravintolatyöntekijöitä. Esimerkiksi Lapland Hotels -ketjussa on mietitty työntekijöiden hankkimista muun muassa oppisopimuskoulutuksen avulla (Passoja 2021). Eräs asia, mikä tulee usein esiin, on asuntojen löytyminen kausityöntekijöille. Kun matkailijamäärät kasvavat, myös tarve kausityöntekijöille ja sitä mukaa asunnoille kasvaa. Huippukausina on puhuttu jopa asuntopulasta (Karjalainen 2017).

Matkailusesongin pidentäminen

Kausityön luonne matkailualalla on osaltaan haastava, kun yritysten tulisi saada rekrytoitua sesonkiajaksi tarvittavaa työvoimaa. Yksi mahdollisuus on pidentää matkailusesonkia, mikä mahdollistaisi pitkäjänteisemmän työvoiman sitoutumisen työpaikkaan ja alueelle. Lapin markkinointi- ja viestintätalo House of Laplandin toteuttaman kansainvälisen matkailun markkina- ja kuluttajatutkimuksen mukaan Lapille erityinen mahdollisuus on lumettoman ajan matkailussa, jota kohtaan kiinnostus on yhtä suurta kuin talveakin kohtaan. Tämä on löydös, sillä kansainvälisen matkailun painopiste on ollut talvisesongilla: noin 80 prosenttia kansainvälisen matkailun yöpymisistä toteutuu ajanjaksona marraskuu-huhtikuu (House of Lapland Oy 2021). Kesämökkeily- ja ympärivuotinen mökkeily sekä etätö mahdollistavat matkailukohteiden positiivisen kehityksen, samoin kuin luontomatkailun kasvu Pohjois-Suomessa.

Matkailu on kaiken kaikkiaan moniulotteinen kokonaisuus, joka koostuu ihmisten liikkumisesta ja heidän oleskelustaan ja kulutuksestaan matkailukohdeissa, ja jota tukevat erilaiset toimipaikat ja niiden osaava työvoima sekä talouden eri osa-alueet (ks. Saarinen 2003).

- Alasalmi, Juho, Henna Busk, Veera Holappa, Janne Huovari, Valter Härmälä, Ossi Kotavaara, Olli Lehtonen, Toivo Muilu, Jarmo Rusanen & Hilikka Vihinen (2020). Työn ja työvoiman alueellinen liikkuvuus ja monipaikkainen väestö. *Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2020: 12*. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia.
- Ansala, Laura (2019). Ammattilaiset ja pendelöinti Helsingissä. *Tutkimuskatsauksia 2019:2*. Helsingin kaupunki. Saatavilla: https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/19_06_17_Tutkimuskatsauksia_2_Ansala.pdf. Luettu 12.3.2020.
- Auvinen, Armi. 2020. Jos puoli miljoonaa turistia jää tulematta. *Turun Sanomat* 20.9.2020, 14–15.
- Ball, R. M. (1988). Seasonality: A Problem for Workers in the Tourism Labour Market? *The Service Industries Journal*, 8 (4), 501–513.
- Business Finland (2020). *Mitkä yritykset saavat Business Finlandin rahoitusta liiketoiminnan kehittämiseen häiriötilanteessa – täältä näet ajantasaisen listan*. Saatavilla: [https://www.businessfinland.fi/ajankohtaista/uutiset/2020/mitka-yritykset-saavat-business-finlandin-rahoitusta-liiketoiminnan-kehittämiseen-hairiötilanteessa-taalta-naet-ajantasaisen-listan/](https://www.businessfinland.fi/ajankohtaista/uutiset/2020/mitka-yritykset-saavat-business-finlandin-rahoitusta-liiketoiminnan-kehittamiseen-hairiötilanteessa-taalta-naet-ajantasaisen-listan/) Luettu 5.10.2020.
- Castles, Stephen (2006). *Back to the Future? Can Europe meet its Labour Needs through Temporary Migration. Working Paper 1/2006*. Oxford: University of Oxford, International Migration Institute.
- Castles, Stephen, Hein de Haas & Mark J. Miller (2014). *The Age of Migration. International Population Movements in the Modern World*. Fifth Edition. New York & London: The Guildford Press.
- Elinkeinoelämän keskusliitto (2020a). *Elinkeinoelämän keskusliiton suhdannebarometri. Lokakuu 2020*. Saatavilla: <https://ek.fi/wp-content/uploads/2020/10/SB-lokakuu-2020.pdf> Luettu 3.11.2020.
- Elinkeinoelämän keskusliitto (2020b). *Elinkeinoelämän keskusliiton suhdannebarometri. Alueelliset suhdannenäkymät. Lokakuu 2020*. Saatavilla: <https://ek.fi/wp-content/uploads/2020/10/sb-aluebarometri-2020-lokakuu.pdf> Luettu 3.11.2020.
- Elinkeino-, liikenne ja ympäristökeskus (2018). *Matkailualan rekrytointihaasteisiin vastataan te-hostetusti (Lappi)*. Tiedote. Saatavilla: <https://www.ely-keskus.fi/web/ely/-/matkailualan-rekrytointihaasteisiin-vastataan-tehostetusti-lappi> Luettu 26.11.2018.
- Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (2020). *ELY-keskusten rahoitus yrityksille koronaviruk-sen aiheuttamassa poikkeustilanteessa*. Saatavilla: <https://www.ely-keskus.fi/poikkeusrahoitus> Luettu 5.10.2020.
- Falk, Martin & Markku Jaakko Vieru (2017). International tourism demand to Finnish Lapland in the early winter season. *Current Issues in Tourism*, 22 (11), 1312–1326.

- Haapamäki, Johanna, Marko Hakonen, Kaisa Simanainen, Matti Vartiainen, Mika P. Nieminen & Jouni Virtaharju (2010). *Kohti monipaikkaista virastoa – Opas hajautuneisuuden vaatimiin muutoksiin*. Aalto-yliopisto, Teknillinen korkeakoulu ja BIT Tutkimuskeskus.
- Haukkala, Teresa (toim.) (2011). *Monipaikkaisuus – ilmiö ja tulevaisuus. Sitran selvityksiä 54*. Sitran Maamerkit-ohjelma. Saatavilla: <https://media.sitra.fi/2017/02/27172901/SelvityksiC3A454-2.pdf> Luettu 6.7.2020.
- House of Lapland Oy (2021). *Uusi näkökulma Lapin matkailuun – Lumettomalla ajalla talven veroinen potentiaali*. Saatavilla: <https://news.cision.com/fi/house-of-lapland/r/uusi-nakokulma-lapin-matkailuun---lumettomalla-ajalla-talven-veroinen-potentiaali,c3287838> Luettu 27.4.2022.
- Heikkilä, Elli (2017). Muuttovirtojen ja liikkuvuuden kirjoa Suomessa. *Siirtolaisuus-Migration 1/2017*, 45–46.
- Heikkilä, Elli (2020). Editorial: Foreign seasonal migrants in agriculture and COVID-19. *Migration Letters September 2020*, 563–567. Saatavilla: <https://journals.tplondon.com/ml/article/view/1153/806> Luettu 25.4.2022.
- Holm, Pasi, Satu Nivalainen & Raija Volk (2008). Työvoiman alueellisen liikkuvuuden kannustavuus. *Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 1/2008*. Helsinki.
- Honkatukia, Juha & Janne Niemi (2017). Väestön alueellisen keskittymisen aluetaloudelliset vaikutukset. *Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 17/2017*. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.
- Hugo, Graeme (2013). *What we know about circular migration and enhanced mobility. Policy Brief 7/2013*. Washington: Migration Policy Institute.
- Ianioglo, Alina & Marko Rissanen (2020) Global trends and tourism development in peripheral areas, *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 20(5), 520-539, DOI: 10.1080/15022250.2020.1848620
- Karjalainen, Ensio (2017). *Lapin turismilla menee hyvin, mutta sillä on yllättävä kääntöpuoli: kausityöntekijöille ei riitä asuntoja*. Yle Uutiset 25.10.2017. Saatavilla: <https://yle.fi/uutiset/3-9895965> Luettu 29.4.2022.
- Karjalainen, Ensio (2020). *Rukakeskus päätti sittenkin sulkea rinteensä suunniteltua aiemmin*. Yle Uutiset 22.3.2020. <https://yle.fi/uutiset/3-11270074> Luettu 22.4.2022.
- Kinnunen, Johanna (2017). Suurin osa kausityöntekijöistä toivoisi työllistyvänsä Lapissa vakituisesti. *Lumen 1/2017*.
- Kivistö, Jarkko (2016). *Suomen rakennemuutos alueiden näkökulmasta*. Suomen pankki: Euro & talous. Saatavilla: https://helda.helsinki.fi/bof/bitstream/handle/123456789/14416/eurotalous_analyysi_29.pdf?sequence=1&isAllowed=y Luettu 6.7.2020.
- Koivumäki, Emilia (2007). *Paikallisten työmarkkina-alueiden seutuistuminen ja pendelöinti. Tutkimus Kuopion, Jyväskylän ja Tampereen työssäkäyntialueiden rakenteiden ja toiminnan muutoksista ajanjaksolla 1987–2002*. Pro gradu -tutkielma. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Koivurova, Timo, Liisa Kauppila, Sanna Kopra, Marc Lanteigne, Mingming Shi, Malgorzata (Gosia) Smieszek , Adam Stepien, Juha Käpylä, Harri Mikkola, Egill Þór Nielsson & Matti Nojonen (2019). China in the Arctic: and the Opportunities and Challenges for Chinese-Finnish Arctic Co-operation. *Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 8/2019*. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia. Saatavilla: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161371/8-2019-China_Arctic_andFinland.pdf. Luettu 7.5.2020.

- Könnilä, Paula (2014). *Sisua ja mañanaa. Suomalaiset Espanjan Aurinkorannikolla*. Tutkimuksia A 47. Turku: Siirtolaisuusinstituutti.
- Lapin kauppakamari & Lapin Matkailuelinkeinon Liitto, LME (2020). *Lapin kauppakamarin ja LME:n kysely koronavirusilanteesta Lapin matkailualan toimijoille*. Saatavilla: <https://www.lme.fi/media/kysely-koronavirusilanteesta-lapin-matkailualan-toimijoille.pdf> Luettu 1.9.2020.
- Lapin luotsi (2018). *Työmarkkinoiden toimivuus ja osaavan työvoiman saatavuus*. Saatavilla: <http://luotsi.lappi.fi/työmarkkinoiden-toimivuus> Luettu 6.7.2020.
- Lavia, Niina (2020). Kausityöntekijöitä tulee Lappiin vain murto-osa. *Lapin Kansa* 14.11.2020, 6.
- Lavia, Riku (2020a). Matkailun ehdinko säteilee melkein kaikille aloille. *Lapin Kansa* 12.9.2020, 8.
- Lavia, Riku (2020b). Työttömyys kasvoi Lapissa reilusti viime vuodesta. *Lapin Kansa* 25.11.2020, 5.
- Lehtonen, Olli, Ossi Kotavaara, Toivo Muilu, Hilka Vihinen & Janne Huovari (2020). Kausiväestö moninaistaa kuvaa aluerakenteen kehityksestä Suomessa. *Terra*, 132 (2), 69–84.
- Leinamo, Kari (2009). *Paljon puhetta, vähän tuloksia: Kokemuksia etätyöstä ja alueellistamisesta eri vuosikymmeninä*. Vaasa: Vaasan yliopisto, Levón-instituutti. Saatavilla: http://www.uva.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-258-8.pdf Luettu 7.7.2020.
- Lundmark, Linda (2006). Mobility, Migration and Seasonal Tourism Employment: Evidence from Swedish Mountain Municipalities. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 6 (3), 197–213.
- Lundmark, Mats, Maria Thulemark & Susanna Heldt Cassel (2012). In-migration to tourism labour markets. *Working papers in transport, tourism, information technology and microdata analysis 2012: 11*. Falun: Dalarna University, 1–31.
- Maahanmuuttovirasto (2019). *Tilaston takana: kausityöntekijät, kesä ja mansikat*. Saatavilla: https://migri.fi/artikkeli/-/asset_publisher/tilaston-takana-kausityontekijat-kesa-ja-mansikat. Luettu 27.5.2020.
- MaRa (2020). Tiedotteet 16.10.2020. *Maran kysely Pohjois-Suomen jäsenryyksille: Lähes 30 prosenttia hotelleista ja kylpylöistä konkursiuhan alla ensi keväänä – Finnairille on turvattu pikaisesti tasapuoliset kilpailuedellytykset*. Saatavilla: <https://www.mara.fi/ajankohtaista/tiedotteet/2020/maran-kysely-pohjois-suomen-jasenryyksille-lahes-30-prosenttia-hotelleista-ja-kylpyloista-konkursiuhan-alla-ensi-kevaana-finnairille-on-turvattu-pikaisesti-tasapuoliset-kilpailuedellytykset.html> Luettu 18.10.2020.
- Morse, Stephen C. & Eva M. Smith (2015). Employment Impacts of Off-Peak Seasonal Tourism Development. *Business and Economics*, 6 (2), 1–5.
- Myrskylä, Pekka (2008). Pendelöinti muokkaa kuntarakennetta ja asumista. *Tieto & trendit* 6/2008. Tilastokeskus. Saatavilla: http://www.stat.fi/artikkelit/2008/art_2008-09-17_004.html?s=0 Luettu 9.7.2020.
- Newborn, Kathleen (2009). Circular Migration and Human Development. *United Nations Development Programme (UNDP), Human Development Reports, Research Paper 2009/42*.
- Nivalainen, Satu (2006). Pendelöinkö vai muutanko? Työvoiman liikkuvuus kuntien välillä. *Kunnallissalan kehittämissäätiön tutkimusjulkaisut*, 54.
- Passoja, Annu (2021). *Lapin talvimatkailua myydään jo täyttää häkää Eurooppaan, mutta mistä löytyvät työntekijät? Pandemia vei osaajia muille aloille*. Yle Uutiset 8.7.2021. Saatavilla: <https://yle.fi/uutiset/3-12011791> Luettu 27.4.2022.

- Petäjä, Tuukka (2015). *Saavutettavuus ja pendelöinti. Nelostien parantamisen vaikutukset alueellisten työmarkkinoiden toimintaan*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Pohjola, Aleks (2018). *Lapissa on työvoimapula – tällaisiin töihin pohjoiseen kaivataan: "Kotimaasta ei löydetä tekijöitä"*. Saatavilla: <https://duunitori.fi/tyoelama/lappi-tyovoimapula/> Luettu 6.7.2020.
- Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma (2019). Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. *Valtioneuvoston julkaisu* 2019:31. Helsinki.
- Rovaniemen kaupunki (2020a). *Yksinyrittäjien koronatuki avautui Rovaniemellä maanantai-iltana – nyt jo yli 200 tukihakemusta* Saatavilla: <https://www.rovaniemi.fi/> Luettu 1.9.2020.
- Rovaniemen kaupunki (2020b). *Kylien yritysseteliä voivat poikkeuksellisesti hakea kaikki maaseutualueella toimivat yritykset*. Saatavilla: <https://www.rovaniemionline.fi/> Luettu 1.9.2020.
- Räikkönen, Juulia & Teija Raninen (2020). Globaali matkailuteollisuus tuskin palaa ennalleen. *Turun Sanomat* 3.6.2020, 2.
- Saarinen, Jarkko (2003). The regional economics of tourism in Northern Finland: The socio-economic implications of recent tourism development and future possibilities for regional development. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 3(2), 91–113. <https://doi.org/10.1080/15022250310001927>
- Saario, Kaisa (2017). Työvoiman alueellisen liikkuvuuden esteet identifioitava. *Turun Sanomat* 6.5.2017.
- Siivikko, Jarmo (2017). *Lapin matkailun kausityöntekijät revitään käsistä – rekrytointi kiivaampaa kuin koskaan*. Yle Uutiset 28.8.2017. Saatavilla: <https://yle.fi/uutiset/3-9801238> Luettu 6.7.2020.
- Sireni, Maarit, Maija Halonen, Olga Hannonen, Timo Hirvonen, Arja Jolkkonen, Petri Kahila, Mari Kattilakoski, Hanna-Mari Kuhmonen, Arja Kurvinen, Virpi Lemponen, Simo Rautiainen, Pasi Saukkonen & Christell Åström (2017). *Maaseutukatsaus 2017*. Maa- ja metsätalousministeriö. Saatavilla: http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80600/MMM_7_2017_low.pdf?sequence=1 Luettu 6.7.2020.
- Telve, Keiu (2019). *Family Life Across the Gulf: Cross-Border Commuters' Transnational Families between Estonia and Finland*. Dissertationes Ethnologiae Universitatis Tartuensis 10. Tartu: University of Tartu.
- Tervo, Hannu (2002). Muuttoliike ei ratkaise työttömyysongelmaa. *Talous ja Yhteiskunta* 4/2002, 26–30.
- The Guardian (2018). Super-commuters: a London salary, with lower living costs...and a beach. *The Guardian* 11.8.2018.
- Tilastokeskus (2022a). Työssäkäynti. <https://statfin.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/> Luettu 27.4.2022
- Tilastokeskus (2022b). *Matkailu Euroopasta Lappiin uuteen ennätykseen joulukuussa*. Saatavilla: https://www.stat.fi/til/matk/2021/12/matk_2021_12_2022-01-27_tie_001_fi.html Luettu 27.4.2022.
- Tommasini, Daniela & Zhou Shenghan (2018). Images and Expectations of Chinese Tourists Visit-ing an Arctic Destination: Rovaniemi, Finnish Lapland. *The Yearbook of Polar Law Online* 9 (1), 313–322.

- Työ- ja elinkeinoministeriö (2017). *Hallitus nosti matkailun kasvun jatkumisen kärjekseen*. Tiedote. Saatavilla: https://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-/asset_publisher/1410877/hallitus-nosti-matkailun-kasvun-jatkumisen-karjekseen Luettu 6.7.2020.
- Työ- ja elinkeinoministeriö (2021). Alueellinen matkailutilinpito. Matkailun alueelliset talous- ja työllisyysvaikutukset 2018–2019. *Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2021: 49*. Helsinki.
- Työ- ja elinkeinoministeriö (2022). *Raportti: Valtakunnallinen ja alueellinen matkailutilinpito. Matkailun talous- ja työllisyysvaikutukset 2019–2020*.
- United Nations, Economic Commission for Europe (2016). *Defining and Measuring Circular Migration*. Conference of European Statisticians. Luxembourg.
- Valtionkonttori (2020). *Tilastoja: kustannustuki*. Saatavilla: <https://www.valtiokonttori.fi/tilastot-ja-raportit/tilastoja-korvaus-ja-vahinkopalveluista/tilastoja-yritystuki/#28cc1429> Luettu 15.10.2020.
- Valtioneuvosto (2018). *Valtioneuvoston asetus maatalouden ja matkailun alaan kuuluvista kausiluonteista toimintaa sisältävistä toimialoista*. Saatavilla: <https://finlex.fi/fi/laki/alkup/2017/20170966>. Luettu 27.5.2020.
- Valtioneuvosto (2020). *Valmiuslain mukaisten toimivaltuuksien käytöstä luovutaan – poikkeusolot päättyvät tiistaina 16. kesäkuuta*. Saatavilla: <https://valtioneuvosto.fi/-/10616/valmiuslain-mukaisten-toimivaltuuksien-kaytosta-luovutaan-poikkeusolot-paattyvat-tiistaina-16-kesakuuta> Luettu 18.6.2020.
- Vertovec, Steven (2007). Circular Migration: the way forward in global policy? *Working papers 2007/4*. Oxford: University of Oxford, International Migration Institute.
- Visit Finland (2021). Matkailutilinpito. Matkailun talous- ja työllisyysvaikutukset 2018–2019. *Visit Finland tutkimuksia 8*. Helsinki.
- Yousfi, Saara (2005). *Kahdenuranperheet työmarkkinoilla ja aluedynamiikassa*. Siirtolaisuustutkimuksia A 27. Turku: Siirtolaisuusinstituutti.
- Zelinsky, Wilbur (1971). The Hypothesis of the Mobility Transition. *Geographical Review*, 61 (2), 219–249.
- Zimmermann, Klaus F. (2014). Circular migration. Why restricting labor mobility can be counter-productive. *IZA World of Labor* 2014 (1), 1–10.
- Öhman, Marianne & Urban Lindgren (2003). Who are the long-distance commuters? Patterns and driving forces in Sweden. *Cybergeo: European Journal of Geography, Systems, Modelling, Geostatistics, Document 243*, 1–25.

Liite 1. Kyselylomake kaupungin- ja kunnanjohtajille Lapissa ja Koillismaalla.

LAPIN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF LAPLAND

Arvoisa Kunnanjohtaja/tai Kaupunginjohtaja,

Toteutamme Siirtolaisuusinstituutin ja Lapin yliopiston yhteistyönä Lapin ja Koillismaan kausimuutto ja pendelöinti matkailualalla -hanketta, jota rahoittaa Liikesivistysrahasto.

Pyydämme Teitä vastaamaan kuntanne näkemyksistä matkailualan kausimuutosta, pendelöinnistä ja toimialan merkityksestä kunnassanne ja sen kehityslinjoista. Pendelöinnillä tarkoitetaan päivittäistä tai viikoittaista matkailualan työmatkaliikennettä kodin ja työpaikan välillä toisesta asuinkunnasta kuntaan. Kausimuutolla tarkoitetaan sitä, että matkailualan työntekijä muuttaa osaksi vuotta kuntaan.

Vastaajien henkilöllisyys ei tule julki, ja vastaukset ovat anonyymiset.

Kiitos vastauksestanne.

1. Kunnan nimi:

2. Vastaajan ammatti:

3. Kunnan asukasmäärä:

- 500–2 500
- 2 501–4 500
- 4 501–6 500
- 6 501–10 000
- 10 001–15 000
- 15 001–20 000
- 20 001–25 000
- 25 001–30 000
- 30 001–

4. Millainen merkitys matkailualalla on ollut kunnassanne vuonna 2019?
(avovastaus)

5. Mitä matkailuun liittyviä elinkeinoja harjoitetaan kunnassanne?

Majoitustoiminta
Ravitsemistoiminta
Matkatoimistojen ja matkanjärjestäjien toiminta
Varauspalvelut
Matkaoppaiden palvelut
Laskettelu
Urheiluvälineiden vähittäiskauppa
Vaatteiden vähittäiskauppa
Museot
Teemapuistot
Kylpylälaitokset
Moottoriajoneuvojen vuokraus
Kiinteistöjen siivouspalvelut
Jokin muu, mikä?

6. Matkailualan kasvu on ollut kunnassanne noususuhdanteista vuoden 2019 loppuun saakka:

1. Täysin samaa mieltä
2. Jokseenkin samaa mieltä
3. Ei samaa eikä eri mieltä
4. Jokseenkin eri mieltä
5. Täysin eri mieltä

7. Matkailusesongin aikana kausimuuttaneiden matkailualalla työskentelevien määrä kasvaa kunnassanne:

1. Runsaasti
2. Jonkin verran
3. Ei ollenkaan

8. Matkailusesongin aikana pendelöivien matkailualalla työskentelevien määrä kasvaa kunnassanne:

1. Runsaasti
2. Jonkin verran
3. Ei ollenkaan

9. Mikä merkitys kausimuutolla on kuntanne matkailualan työllistämisessä?

10. Mikä merkitys pendelöinnillä on kuntanne matkailualan työllistämisessä?

11. Matkailusesongin aikana kuntanne matkailualan työpaikkoihin palkataan henkilöitä riittävästi:

1. Täysin samaa mieltä
2. Jokseenkin samaa mieltä
3. Ei samaa eikä eri mieltä
4. Jokseenkin eri mieltä
5. Täysin eri mieltä

12. Avustaako kuntanne jollakin tavoin matkailualan työvoiman houkuttelussa muilta alueilta ja miten?

(avovastaus)

13. Kausimuuttajia matkailualalle kuntaanne saapuu:

1. Suomesta
2. Ulkomailta
3. Molemmista

14. Miltä alueilta maan sisällä kuntaanne rekrytoidaan eniten kausityöntekijöitä matkailualalle?

15. Mistä maista kuntaanne rekrytoidaan eniten kausityöntekijöitä matkailualalle?
(listaus 1–4 maasta tärkeysjärjestyksessä)

16. Mistä kunnista pendelöidään eniten kuntanne matkailualan työpaikkoihin?
(listaus 1–4 maasta tärkeysjärjestyksessä)

17. Kuinka merkittävänä osana näette kuntanne elinkeinorakenteessa matkailutoiminnan ja sen ympärillä toimivat palvelut?
(avovastaus)

18. Onko kuntanne jollakin tavalla kehittänyt palvelujärjestelmäänsä ja esimerkiksi asunnon saantia matkailualan kausityövoimalle?

19. Miten koronakriisin (COVID-19) vaikutukset näkyvät kuntanne matkailualan yritysten toiminnassa tällä hetkellä?
(avovastaus)

20. Mikä on arvioinne, miten koronakriisi tulee vaikuttamaan kuntanne matkailuyritysten toimintaan seuraavan kahden vuoden aikana?
(avovastaus)

21. Mitä muuta haluatte tuoda esiin liittyen kuntanne matkailualan kausimuuttoon ja pendelöintiin?
(avovastaus)

Liite 2. Kyselylomake matkailualan yrityksille Lapissa ja Koillismaalla.

Arvoisa Matkailuyrittäjä,

Toteutamme Siirtolaisuusinstituutin ja Lapin yliopiston yhteistyönä Lapin ja Koillismaan kausimuutto ja pendelöinti matkailualalla -hanketta, jota rahoittaa Liikesivistysrahasto.

Pyydämme Teitä vastaamaan matkailualan yrityksenne näkökulmasta työvoiman kausimuutosta, pendelöinnistä ja toimialan merkityksestä kunnassanne ja sen kehityslinjoista. Pendelöinnillä tarkoitetaan päivittäistä tai viikoittaista matkailualan työmatkaliikennettä kodin ja työpaikan välillä toisesta asuinkunnasta kuntaanne. Kausimuutolla tarkoitetaan sitä, että matkailualan työntekijä muuttaa osaksi vuotta kuntaanne.

Vastaajien henkilöllisyys tai yritys ei tule julki, vaan tuloksia julkaistaessa tunnistettavuus poistetaan.

Vastauksenne on ensiarvoisen tärkeä tutkimuksen kannalta.

Kiitämme vastauksestanne jo etukäteen.

Ystävällisin terveisin,

Elli Heikkilä
Dosentti, vastuullinen johtaja
Siirtolaisuusinstituutti

Merja Paksuniemi
KT, erikoistutkija
Lapin yliopisto

Lisätietoja:

Erikoistutkija, KT Merja Paksuniemi merja.paksuniemi@ulapland.fi puh: 040 484 4141

1. Matkailualan yrityksenne nimi:

2. Perustamisvuosi:

3. Vastaajan ammatti:

4. Yrityksenne työntekijöiden määrä:

- 1–5
- 6–10
- 11–20
- 21–50

- 51–100
- 101–150
- yli 150

5. Millainen merkitys matkailualalla ja sen kehittämisellä on ollut yrityksessänne vuonna 2019?

(avovastaus)

6. Mitä matkailuun liittyviä toimintoja on harjoitettu yrityksessänne vuonna 2019?
(merkitse x valittuihin kohtiin)

- Majoitustoiminta
- Ravitsemistoiminta
- Matkatoimistojen ja matkanjärjestäjien toiminta
- Varauspalvelut
- Matkaoppaiden palvelut
- Laskettelu
- Urheiluvälineiden vähittäiskauppa
- Vaatteiden vähittäiskauppa
- Museot
- Teemapuistot
- Kylpylälaitokset
- Moottoriajoneuvojen vuokraus
- Kiinteistöjen siivouspalvelut
- Jokin muu, mikä?

7. Matkailualan kasvu on ollut yrityksessänne noususuhdanteista vuoden 2019 loppuun saakka:

- 6. Täysin samaa mieltä
- 7. Jokseenkin samaa mieltä
- 8. Ei samaa eikä eri mieltä
- 9. Jokseenkin eri mieltä
- 10. Täysin eri mieltä

8. Matkailusesongin aikana kausimuuttaneiden matkailualalla työskentelevien määrä kasvoi yrityksessänne vuonna 2019:

- 4. Runsaasti
- 5. Jonkin verran
- 6. Ei ollenkaan

9. Kuinka monta kausimuuttajaa työskenteli yrityksessänne vuonna 2019?

10. Millaisissa työtehtävissä kausimuuttajat työskentelivät pääosin yrityksessänne vuonna 2019?

11. Mikä merkitys kausimuutolla on ollut yrityksenne työllistämisessä vuonna 2019?

12. Ovatko kausimuuttajat yleensä olleet samoja henkilöitä vai onko vaihtuvuus suuri työntekijöissä eri vuosina?

13. Matkailusesongin aikana pendelöivien matkailualalla työskentelevien määrä kasvoi yrityksessänne vuonna 2019:

- 4. Runsaasti
- 5. Jonkin verran
- 6. Ei ollenkaan

14. Kuinka monta pendelöijää työskenteli yrityksessänne vuonna 2019?

15. Millaisissa työtehtävissä pendelöijät työskentelivät pääosin yrityksessänne vuonna 2019?

16. Mikä merkitys pendelöinnillä on ollut yrityksenne työllistämisessä vuonna 2019?

17. Ovatko pendelöijät yleensä olleet samoja henkilöitä vai onko vaihtuvuus suuri työntekijöissä eri vuosina?

18. Matkailusesongin aikana yrityksenne palkataan henkilöitä riittävästi:

- 6. Täysin samaa mieltä
- 7. Jokseenkin samaa mieltä
- 8. Ei samaa eikä eri mieltä
- 9. Jokseenkin eri mieltä
- 10. Täysin eri mieltä

19. Mihin ammatteihin on ollut vaikeinta löytää työntekijöitä vuonna 2019?

20. Avustaako kuntanne jollakin tavoin matkailualan työvoiman houkuttelussa muilta alueilta ja miten? Millaisia kehittämisajatuksia Teillä olisi kunnallenne matkailualan yrityksenne näkökulmasta?

(avovastaus)

21. Kausimuuttajia yrityksenne saapuu:

- 4. Suomesta
- 5. Ulkomailta
- 6. Molemmista

22. Miltä alueilta maan sisällä yrityksenne on rekrytoitu eniten kausityöntekijöitä vuonna 2019?

23. Mistä maista yrityksenne on rekrytoitu eniten kausityöntekijöitä vuonna 2019?
(listaus 1–4 maasta tärkeysjärjestyksessä)

24. Mistä kunnista yrityksenne työntekijät ovat pendelöineet eniten vuonna 2019?
(listaus 1–4 kuntaa tärkeysjärjestyksessä)

25. Onko yrityksessänne ollut pendelöijä ulkomailta vuonna 2019 ja mistä maista?

26. Kuinka merkittävänä osana koette kuntanne elinkeinorakenteessa matkailutoiminnan ja sen ympärillä toimivat palvelut?

(avovastaus)

27. Onko kuntanne jollakin tavalla kehittänyt palvelujärjestelmäänsä ja esimerkiksi asunnon saantia matkailualan kausityövoimalle?

28. Miten koronakriisin (COVID-19) vaikutukset näkyvät yrityksenne toiminnassa tällä hetkellä?

(avovastaus)

29. Mikä on arvionne siitä, miten koronakriisi tulee vaikuttamaan yrityksenne toimintaan seuraavan kahden vuoden aikana?

(avovastaus)

30. Mitä muuta haluatte tuoda esiin liittyen matkailuyrityksenne työntekijöiden kausimuuttoon ja pendelöintiin?

(avovastaus)

Merja Paksuniemi & Elli Heikkilä

Kausimuutto ja pendelöinti matkailualalla Lapissa ja Koillismaalla

Työmarkkinoiden toimivuuden keskeinen tekijä on osaavan työvoiman saatavuus ja sen rekrytointi. Pula osaavasta työvoimasta korostuu etenkin sesonkiluonteisilla aloilla, joita matkailuala edustaa: työntekijöitä voi olla hankala saada tarpeeksi sesonkiajoiksi töihin. Kausimuutto ja pendelöinti ovat eräs ratkaisu helpottamaan kausiluonteisen työvoiman saatavuutta.

Tutkimuksessa tarkastellaan kausimuuton ja pendelöinnin merkitystä matkailualalla ja erityistarkastelussa ovat Lappi ja Koillismaa. Näiden alueiden matkailualan yrittäjiltä on tiedusteltu, mikä rooli kausimuutolla ja pendelöinnillä on turvaamaan työvoiman saatavuus ja mistä he tätä työvoimaa saavat. Lisäksi on tarkasteltu, miten kunta voisi avustaa yrityksiä lisäämään joustavaa työvoimaa, ts. kausimuuttajia ja pendelöijiiä kasvavalle matkailualalle. Myös COVID-19-pandemian vaikutuksia Lapin ja Koillismaan matkailualalle valotetaan tässä tutkimuksessa.

JULKAISUJA 46

ISBN 978-952-7399-27-9 (nid.)
ISBN 978-952-7399-28-6 (pdf)
ISSN 2343-3507 (painettu)
ISSN 2343-3515 (verkkójulkaisu)